EDUSKUNNAN
MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNTA

Helsingissä
7 päivänä lokakuuta 1994
Lausunto n:o 5

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on lähettäessään 7 päivänä syyskuuta 1994 hallituksen esityksen n:o 135 Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina maa- ja metsätalousministeri Mikko Pesälä, kansliapäällikkö Reino Uronen, ylijohtaja Ilkka Ruska, osastopäällikkö Seppo Havu, osastopäällikkö Saara Reinius, apulaisosastopäällikkö Olli Rekola, kalastusneuvos Markku Aro, maatalousneuvos Juhani Tuisku, maatalousneuvos Carl-Gustav Mikander, maatalousneuvos Esko Juvonen, maatalousneuvos Heimo Hanhilahti, neuvotteleva virkamies Paavo Mäkinen, kansainvälisten asioiden avustaja Juha Kärkkäinen, vanhempi hallitussihteeri Esko Laurila, nuorempi hallitussihteeri Maria Teirikko, nuorempi hallitussihteeri Ritva Torvinen, nuorempi hallitussihteeri Katriina Pessa, ylitarkastaja Leena Seppä, ylitarkastaja Marja Hilska-Aaltonen, puutarhaylitarkastaja Taina Vesanto, vs. ylitarkastaja Olli-Pekka Peltomäki, vs. ylitarkastaja Hilkka Hakatie, erikoissuunnittelija Seija Ahonen, erikoissuunnittelija Juhani Leppälä, suunnittelija Tapani Sirviö ja esittelijä Pekka Sandholm maa- ja metsätalousministeriöstä, ulkoasiainministeri Heikki Haavisto, alivaltiosihteeri Antti Satuli, toimistopäällikkö Antti Kuosmanen, toimistopäällikkö Marita Eerikäinen, toimistopäällikkö Hannu Himanen, kaupallinen neuvos Jarmo Vaittinen ja erikoistutkija Kari Möttölä ulkoasiainministeriöstä, budjettipäällikkö Raimo Sailas ja vanhempi budjettisihteeri Elina Selinheimo valtiovarainministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Pekka Aalto oikeusministeriöstä, vs. hallitusneuvos Elise Pekkala ja ylitarkastaja Mirja Hynönen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, toimistopäällikkö Tuulikki Haikarainen sosiaali- ja terveysministeriöstä, ylitarkastaja Terttu Melvasalo ympäristöministeriöstä, ylitarkastaja Jarmo Orola ja ylitarkastaja Marketta Norrgård tullilaitoksesta, maakunta-agronomi Henry Lindström Ahvenanmaan maakuntahallituksesta, toimitusjohtaja Jorma Kallio ja johtaja Ritva Huttunen Valtion viljavarastosta, professori Lauri Kettunen ja tutkija Jyrki Niemi Maatalouden taloudellisesta tutkimuslaitoksesta, johtaja Jorma Kumpulainen Maatalouden tutkimuskeskuksesta, johtaja Kaija Varimo, johtaja Jorma Suurnäkki ja apulaisjohtaja Rauni Virtanen Kasvintuotannon tarkastuskeskuksesta, tutkimusjohtaja Juhani Kettunen Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksesta, tutkimuspäällikkö Juhani Pennanen kilpailuvirastosta, puheenjohtaja Esa Härmälä, vt. osastonjohtaja Antti Haavisto, jaostopäällikkö Timo Mikkilä, jaostopäällikkö Olavi Lindstedt, jaostopäällikkö Johannes Ijas, rahoitusasiamies Antti Huhtamäki, kauppapoliittinen asiamies Jouko Nieminen, kylvösiemenasiamies Juha Ruippo ja puutarha-asiamies Eija Laitinen Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, puheenjohtaja Ola Rosendahl, sihteeri Tage Ginström ja puutarha-asiamies Bo Linde Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbundista, piiripäällikkö Sirkka Laakia Turun maaseutuelinkeinopiiristä, piiripäällikkö Sakari Ängeslevä Etelä-Pohjanmaan maaseutuelinkeinopiiristä, apulaispiiripäällikkö Vilho Takamäki Uudenmaan maaseutuelinkeinopiiristä, asiamies Timo Heikka Metsäteollisuus ry:stä, eläkejohtaja Pentti Saarimäki Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta, varatoimitusjohtaja Matti Hannula, johtaja Seppo Heiskanen, johtaja Antero Leino ja ulkomaankauppapäällikkö Lea Lastikka Elintarviketeollisuusliitosta, toimitusjohtaja Kyösti Peltola Lihakeskusliitosta, toiminnanjohtaja Jouni Filppa Paliskuntain yhdistyksestä, I varapuheenjohtaja Helvi Nuorgam-Poutasuo Saamelaisvaltuuskunnasta, toiminnanjohtaja Jarmo Sipilä Suomen siipikarjaliitosta, toiminnanjohtaja Ismo Ojala ja hallintoneuvoston puheenjohtaja Pekka Rönkkö

Kauppapuutarhaliitosta, toiminnanjohtaja Hannu Salo ja erikoiskonsulentti Tuija Tanska Hedelmän- ja marjanviljelijäin liitosta, toimitusjohtaja Pekka Metsola Puutarhaliitosta, taimitarhakonsulentti Jouko Timonen Taimistoviljelijät ry:stä, puheenjohtaja Matti Vinnikainen Juurestentuottajat ry:stä, toiminnanjohtaja Pekka Terhemaa Luonnonmukaisen viljelyn liitosta, koulutuspäällikkö Tuomas Perheentupa ja luomukonsulentti Kirsti Salo Suomen 4H-liitosta, luomutuotannon kehityspäällikkö Kaarlo Kinnunen edustaen Maaseutukeskusten Liittoa ja Svenska lantbrukssällskapens förbundia, ekonomisti Peter J. Boldt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestöstä, johtaja Erik Forsman Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta, työehtosihteeri Sirpa Save Puu- ja erityisalojen liitosta, pääsihteeri Leena Simonen ja ekonomisti Matti Luukko Suomen Kuluttajaliitosta, toiminnanjohtaja Markku Myllylä Kalatalouden Keskusliitosta, toiminnanjohtaja Kim Jordas Suomen Ammattikalastajaliitosta, toiminnanjohtaja Raimo Hautala Suomen Kalakauppiasliitosta, puheenjohtaja Marja-Liisa Ylitalo ja jäsen Risto Salminen Sikatalouskerhojen työvaliokunnasta, markkinointipäällikkö Henry Wikström Hankkija Maatalous Oy:stä, Maatalouskeskon johtaja Kimmo Vilppula Kesko Oy:stä, Lounais-Suomen Osuusteurastamon hankintajohtaja Juha Ruohola ja Broilertalo Oy:n toimitusjohtaja Matti Perkonoja edustaen LSO-konsernia, toimitusjohtaja Seppo Paatelainen Lihapolar Oy:stä, toimitusjohtaja Jussi Kotipelto Suomen Vilja Oy:stä, apulaisjohtaja Liisi Myllykangas ja lakimies Vesa Silaskivi Valio Oy:stä, toimitusjohtaja Juhani Kuusisto Sucros Oy:stä, viestintäjohtaja Esko Lindstedt Cultor Oy:stä, varatoimitusjohtaja Matti Suokas Suomen Sokeri Oy:stä, johtaja Anssi Aapola Raision Yhtymästä, kaupallinen johtaja Pentti Karri Mildola Oy:stä, tuotantopäällikkö Teuvo Pollari Oy Alko Ab Koskenkorvan teollisuusyksiköstä, edunvalvontajohtaja Tuomo Yli-Ketola TLK Trading Ltd Oy:stä, toimitusjohtaja Jukka Ahonen Munakunnasta, toimitusjohtaja Matti Torppa Kainuun Osuusmeijeristä, puheenjohtaja Matti Hanhilahti Suomen Maatilapakkaamot ry:stä sekä luomuviljelijä Pentti Hätinen Leppävirran kunnasta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
Valiokunnan kannanotot	4
1. Yleistä	4
1.1. Hallituksen esitys	4
1.2. Elintarviketalous	4
1.2.1. Nykytila	4
1.2.2. Neuvottelutulos	5
1.2.3. Sopimuksen yleiset vaikutukset elintarviketalouteen	5
2. EU-jäsenyyden vaikutukset elintarviketalouteen	6
2.1. Maatalous	6
2.1.1. Yleistä	6
2.1.2. Rakennepolitiikka	7
2.1.3. Hinta- ja markkinapolitiikka	8
2.1.4. Kasvinsuojelu	10
2.1.5. Eläinlääkintä	12
2.2. Puutarhatalous	13
2.3. Elintarviketeollisuus	13
2.4. Kalastus	14
2.5. Erityiskysymyksiä	15
2.5.1. Lannoitteet	15
2.5.2. Luonnonmukainen tuotanto	15
2.5.3. Porotalous	16
3. EU-jäsenyyden vaikutukset metsätalouteen	16
4. Maaseutupolitiikka	17
5. Elintarviketalouden tulevaisuus muuttuvassa toimintaympäristössä	17

Valiokunnan kannanotot

1. Yleistä

1.1. Hallituksen esitys

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen, Itävallan, Norjan ja Ruotsin sekä Euroopan unionin (EU) jäsenvaltioiden välillä tehdyn sopimuksen Norjan, Itävallan, Suomen ja Ruotsin liittymisestä Euroopan unioniin (liittymissopimus). Sopimuksella Suomi tulee kaikkien unionin perustamissopimusten sopimuspuoleksi ja omaksuu unionin jäsenvaltioille kuuluvat oikeudet ja velvollisuudet liittymissopimuksessa sovituin ehdoin.

Sopimus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1995 edellyttäen, että kaikki sopimuspuolet ovat sen asianmukaisesti ratifioineet 31 päivänä joulukuuta 1994. Jos jokin hakijamaista ei ole sopimusta määräpäivään mennessä ratifioinut, se tulee voimaan 1 päivästä tammikuuta 1995 sopimuksen ratifioineiden maiden osalta. Esitykseen liittyvä lakiehdotus Suomen liittymisestä Euroopan unioniin tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä tulisi voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Tarkoituksena on, että laki tulee voimaan samana päivänä kuin liittymissopimus.

Hallituksen esityksessä on selostettu unionin perustamissopimuksia, tavoitteita ja niiden toteuttamiseksi säädettyä lainsäädäntöä, liittymissopimusta ja neuvottelutulosta sekä sopimuksen vaikutuksia Suomelle. Jäsenyyden edellyttämistä muutoksista Suomen lainsäädäntöön on tarkoitus antaa erilliset hallituksen esitykset.

Maa- ja metsätaloushallinnon alalla sopimuksen sisältämä Euroopan yhteisön (EY) lainsäädäntö koskee maataloutta, metsätaloutta, jalostettuja maataloustuotteita, eläinlääkintää, kasvinsuojelua sekä kalastusta. Maa- ja metsätaloushallinnon toimialaan kuuluviin kysymyksiin vaikuttavat lisäksi muun muassa yhteisön sisämarkkinoita, kilpailupolitiikkaa, alue- ja rakennepolitiikkaa, kauppapolitiikkaa, ympäristöä, verotusta, kehitysyhteistyötä, tutkimusta ja tilastoja koskevat säännökset.

1.2. Elintarviketalous

1.2.1. Nykytila

Valiokunta pitää tärkeänä elintarviketalouden eri osa-alueiden tarkastelemista kokonaisuutena. Elintarviketaloudella tarkoitetaan maatalouden, elintarviketeollisuuden ja niistä riippuvaisten toimialojen, lähinnä maataloudelle panoksia tuottavan teollisuuden muodostamaa tuotantoketjua. Tämän ketjun kaikki toimialat kytkeytyvät läheisesti toisiinsa: kotimaisia maatalousraaka-aineita jalostava elintarviketeollisuus tarvitsee maataloutta ja maatalous puolestaan tarvitsee kilpailukykyistä elintarviketeollisuutta. Elintarviketalouden keskeinen tehtävä on tyydyttää väestön elintarvikekysyntä ja varmistaa elintarvikehuolto.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan elintarvikeketjun jalostusarvo on noin 34 miljardia markkaa vuodessa. Tästä maatalouden osuus on noin 12 miljardia markkaa, elintarviketeollisuuden osuus niin ikään arviolta 12 miljardia markkaa ja maataloudesta riippuvaisten toimialojen osuus noin 10 miljardia markkaa. Elintarvikkeiden ja juomien osuus kotitalouksien kulutusmenoista vuonna 1992 oli 24 prosenttia kansantalouden tilinpidon mukaan laskettuna. Kotimaisen maatalouden välittömät ja välilliset työllisyysvaikutukset ovat runsaat 300 000 henkeä, mikä on noin 14 prosenttia ammatissa toimivasta väestöstä. Noin 150 000 muun ihmisen työpaikan arvioidaan lisäksi olevan vahvasti riippuvainen kotimaisesta maataloudesta. Erityinen merkitys elintarviketaloudella on haja-asutusalueilla, joilla maatalous ja elintarvikejalostus yhdessä saattavat työllistää puolet alueen työntekijöistä. Valiokunta toteaa, että näistä lähtökohdista on selvää, että elintarviketalouden selviytyminen EU-jäsenyydessä on erityisen tärkeää koko kansantaloutemme sekä yhteiskunnan huoltovarmuuden kannalta.

Valiokunta toteaa, että elintarviketaloutemme vahvuuksia ovat tautivapaat, korkealaatuiset ja aromirikkaat elintarvikkeet. Puhdas ympäristö ja puhdas ruoka ovat merkittävä kilpailuetu vienti- ja kotimaanmarkkinoilla. Elintarvikkeiden kotimaisuusaste on korkea, arviolta 80 prosenttia elintarviketeollisuuden raaka-aineiden käytöstä on kotimaisia maatalousraaka-aineita. Lihan-, maidon- ja viljanjalostuksessa kotimaisten raaka-aineiden osuus on lähes 100 prosenttia. Elintarviketaloutemme kehittämistarpeista valiokunta kiinnittää huomiota alhaiseen jalostusasteeseen sekä erityistuotteiden ja tuotemerkkien vähäisyyteen. Myös tuotteiden markkinointia, erityisesti uusia markkinointikanavia, sekä vaihtoehtoisia tuotantotapoja tulisi kehittää.

1.2.2. Neuvottelutulos

Suomen elintarviketaloutta koskevien jäsenyysneuvottelujen lähtökohtana oli elintarviketalouden sopeuttaminen unionin toimintaympäristöön asteittain etenevien siirtymäkausijärjestelyjen avulla (ACA-järjestelmä). Lisäksi Suomi piti tärkeänä riittävän tukitason saavuttamista luonnonolosuhteista johtuvien pysyvien kilpailukykyongelmien korvaamiseksi. Koko maa haluttiin yhteisön epäedullisten alueiden (LFA) tuen sekä niin sanotun pohjoisen tuen piiriin. Pohjoisen tuen taso oli mitoitettu niin, että tukitaso Suomessa säilyisi ennallaan, ja tukeen oli tarkoitus saada myös yhteisön osarahoitusta. Tuotekohtaisista tavoitteista tärkeimmät koskivat tuotanto-oikeuksia. Loput tavoitteista koskivat rakennepolitiikkaa, puutarhataloutta, eläinlääkintää, kasvinsuojelua ja kalastusta.

Valiokunta toteaa, että hintasopeutuksen osalta neuvottelutavoitetta ei saavutettu, vaan sopimuksen mukaan hintasopeutus toteutetaan välittömästi jäsenyyden alkaessa. Myöskään tukialueita ja tuen tasoa koskevat tavoitteet, joihin valiokuntakin kiinnitti huomiota EY-jäsenyyden vaikutuksia koskevaa valtioneuvoston selontekoa käsitellessään (valiokunnan asettamat neuvottelutavoitteet, MmVL 1/1992 vp), eivät täysin toteutuneet. LFA-tuen piiriin saatiin vain 85 prosenttia Suomen peltopinta-alasta ja kokonaan kansallisista varoista maksettavan pohjoisen tuen alue kattaa pääsääntöisesti vain 62. leveyspiirin pohjoispuolella olevat alueet. Näiden tukien lisäksi neuvotteluissa sovittiin kuitenkin eräistä muista kansallisista ja EY:n osarahoittamista tuista. Näitä tukia ovat viiden vuoden aikana maksettava kansallinen siirtymäkauden tuki, vakavien vaikeuksien hoitamiseksi maksettava kansallinen erityistuki, EY:n nykyjärjestelmän mukainen ympäristömaatalouden tuki sekä kansallinen elintarviketeollisuuden tuki. EY:n rahoitusosuudeksi ympäristömaatalouden tuesta sovittiin 135 miljoonaa ecua (noin 850 miljoonaa markkaa). Kaikkien tukien maksamiseen tarvitaan viime kädessä Euroopan yhteisöjen komission hyväksyminen. Yleisinä kysymyksinä neuvotteluissa sovittiin lisäksi suojalausekkeesta markkinahäiriöiden varalta sekä maataloustuotevarastojen arvonalennusten täysimääräisestä korvaamisesta. Maatalouden rakennepoliikkaa, tuotekohtaisia järjestelyitä, eläinlääkintä- ja kasvinsuojelualaa, puutarhataloutta, elintarviketeollisuutta sekä kalastusta koskevia neuvottelutuloksia on selostettu tarkemmin jäljempänä kohdassa 2.

Liittymissopimuksen perusteella valtioneuvosto teki 27 päivänä toukokuuta 1994 periaatepäätöksen Suomen maa- ja elintarviketalouden sekä alue- ja rakennepolitiikan sopeuttamisesta EU-jäsenyyteen. Periaatepäätöksen pohjalta on valmisteltu kansallisia ja EY-osarahoitteisia tukitoimenpiteitä koskevat lait, jotka ovat tällä hetkellä eduskunnan käsiteltävinä (muun muassa HE 148 ja HE 164). Lakia alemmanasteisia määräyksiä valmistellaan edelleen virkamiestasolla. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tukijärjestelmien periaatteista on päästy yhteisymmärrykseen komission kanssa, mutta osa yksityiskohdista on yhä avoinna. Avoimet kysymykset liittyvät muun muassa ympäristötukijärjestelmään, eräisiin rakennepoliittisiin toimenpiteisiin, pohjoisen tuen määrään, varastojen arvonalennuskorvauksiin sekä elintarviketeollisuuden tukijärjestelmään. LFA-tuen kriteereistä ja aluejaosta on päästy sopimukseen virkamiestasolla. Sopimuksen on Suomessa hyväksynyt EU-ministerivaliokunta ja komissiossa maatalousdirektoraatti, joka saadun selvityksen mukaan tulee esittämään ratkaisua edelleen Euroopan yhteisöjen maatalousministerineuvoston hyväksyttäväksi.

1.2.3. Sopimuksen yleiset vaikutukset elintarviketalouteen

Valiokunta korostaa EU-jäsenyyden huomattavaa vaikutusta elintarviketalouteen. Elintarviketalouden toimintaympäristö on tähän saakka ollut varsin suljettu. Jäsenyystilanteessa tämä toimintaympäristö muuttuisi merkittävästi. Markkinat avautuisivat, hinnat ja maataloustuotannon arvo puoliintuisivat ja kilpailu kiristyisi. Tuonnin osalta uhkaksi muodostuisi etenkin tuontikilpailu nykyisistä EU-valtioista ja mahdollisista uusista jäsenvaltioista sekä valtioista, joiden kanssa yhteisö on tehnyt maataloustuotteiden kauppaa koskevan sopimuksen (esimerkiksi Baltian maat). Myös tuotantokustannukset alenisivat, mutta vasta viiveellä. Kuluttajan näkökulmasta hinnat alenisivat ja tarjonta monipuolistuisi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maa- ja puutarhatalouden arvioitu hintaero nykyiseen hintatasoon verrattuna on noin 9,5 miljardia markkaa, jota laskettaessa kotimaisista hinnoista ei ole vähennetty tuotekohtaisia vientimaksuja ja joka sisältää tilalla käytetyn viljan hinnaneron. Vientimaksut ja tilalla käytetyn re-

huviljan alennus on vastaavasti otettu laskelmassa huomioon kustannussäästöinä. Vertailuhintoina on otettu huomioon EY:n maatalouspolitiikan uudistuksen mukainen alhaisempi tuottajahintataso (satovuoden 1995/96 hintataso). Maa- ja puutarhatalouden kokonaistulonmenetykseksi on vuoteen 1993 verrattuna arvioitu 13,8 miljardia markkaa. Tuottajille maksettava hintapoliittinen tuki alenisi noin 4,3 miljardilla markalla ja kokonaiskustannukset arviolta 5,1 miljardilla markalla. Maataloustulon menetykseksi muodostuisi siten noin 8,7 miljardia markkaa. Valtiontalouden menopuolella säästöjä muodostuisi hintapoliittisen tuen lisäksi vientituen säästöstä (vuonna 1993 2,95 miljardia markkaa).

Valiokunta toteaa, että elintarviketalouden kannalta olisi ollut tärkeää, että sopeutuminen näihin muutoksiin olisi voinut tapahtua asteittain siirtymäkauden aikana. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maamme kaikkiin aikaisempiin kaupan vapauttamista koskeviin sopimuksiin on sisältynyt siirtymäkausi. Ilmastoolosuhteista, muun muassa alhaisesta satotasosta, johtuvat pysyvät haitat olisi lisäksi tullut korvata pysyvästi. Ratkaisun vuoksi maataloudelle syntyy pohjoisista luonnonolosuhteista johtuva vaikea kilpailukykyongelma ja koko elintarviketaloudelle välittömästä hintojen laskusta johtuva vakava sopeutumisongelma, jossa elintarviketalouden tulot alenevat ja yritysten kilpailykyky ja kannattavuus heikkenee. Valiokunnan mielestä on selvää, ettei elintarviketalous selviä näistä ongelmista ilman kansallisia ja yhteisön rahoituksen turvin toteutettuja tukijärjestelyitä. Valiokunta painottaa myös markkinahäiriöitä koskevan suojalausekkeen tehokasta soveltamista.

Valiokunta korostaa, että elintarviketalouden tukea ei pidä nähdä ainoastaan selviytymistukena, vaan sen avulla elintarviketalous on pyrittävä saamaan tehokkaaksi ja kilpailukykyiseksi niin, että sillä pitkällä aikavälillä on mahdollisuus menestyä jäsenyydessä ja muussa kansainvälisessä kilpailussa. Laadittavien tukijärjestelmien tulee mahdollistaa elintarviketalouden rakennekehitys. Tukien tulee antaa edellytykset tuotannon ja jalostuksen säilymiseen nykyisillä tuotantoalueilla, mutta ne eivät kuitenkaan saa rohkaista tuotannon siirtymiseen epäedullisille alueille. Järjestelmien tulee lisäksi tukea yrittäjäsuuntautunutta toimintaa ja niissä on mahdollisuuksien mukaan vältettävä yritystoimintaa passivoivia tukimuotoja. Valiokunta tähdentää eri tukivaihtoehtojen vaikutusten selvittämistä järjestelmiä suunniteltaessa ja pitää tärkeänä sitä, että eduskunta kytketään jatkossa tiiviisti tukijärjestelmiä ja niiden muuttamista koskevaan valmisteluun.

Valiokunta toteaa, että yritysten toiminnan suunnittelua ja strategioiden luomista vaikeuttaa tällä hetkellä tukiratkaisun epävarmuus ja siitä mahdollisesti aiheutuvat markkinahäiriöt. Avoimiin kysymyksiin tulee saada komission hyväksyminen ja kansallinen päätös viipymättä. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että kansallisesta erityistuesta on jatkoneuvotteluista saadun selvityksen mukaan mahdollista saada varmuus aikaisintaan vuonna 1996, joten tältä osin tukiratkaisu jää joka tapauksessa avoimeksi. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tukiratkaisun pohjana oleviin laskelmiin ja muihin selvityksiin liittyy lisäksi monia oletuksia ja epävarmuustekijöitä, joten täysin luotettavaa kuvaa elintarviketalouden selviytymismahdollisuuksista jäsenyystilanteessa on mahdotonta saada. Todelliseen tilanteeseen vaikuttavat lisäksi monet ennalta-arvaamattomat muuttujat, kuten markkinoiden, kaupan, kuluttajien ja kilpailijoiden käyttäytyminen.

2. EU-jäsenyyden vaikutukset elintarviketalouteen

2.1. Maatalous

2.1.1. Yleistä

Hallituksen esityksen mukaan EY:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteita ovat maatalouden tuottavuuden lisääminen, maatalousväestön kohtuullinen elintaso, markkinoiden vakauttaminen, elintarvikehuollon turvaaminen sekä kohtuulliset kuluttajahinnat. EY:lle on annettu yksinomainen toimivalta näiden tavoitteiden toteuttamiseksi. Jäsenvaltiot eivät voi noudattaa kansallista maatalouspolitiikkaa. Maatalouspolitiikkaa toteuttaessaan EY noudattaa kolmea periaatetta. Nämä ovat yhteiset sisämarkkinat, yhteisöpreferenssi ja yhteinen rahoitus. Sisämarkkinoilla tavarat liikkuvat vapaasti, koska kaupan esteet jäsenvaltioiden väliltä on poistettu. Yhteisön keskeinen periaate on myös tuotteiden tuottaminen siellä, missä se on edullisinta.

Noin puolet EY:n lainsäädännöstä koskee maatalouspolitiikkaa. Järjestelmä jakaantuu rakennetukien avulla toteutettavaan rakennepolitiikkaan sekä eri tuoteryhmien markkinajärjestelmiin perustuvaan hinta- ja markkinapolitiik-

kaan. Lisäksi on annettu säännöksiä muun muassa kasvinsuojelusta ja eläinlääkinnästä.

Yhteisön maatalouspolitiikan yleiset tavoitteet ja keinot vastaavat pääosin Suomen maatalouspolitiikan tavoitteita ja keinoja. Merkittävimmät erot liittyvät omavaraisuuskysymyksiin sekä rajasuojan toteuttamiseen. EY:n järjestelmän käyttöön ottaminen Suomessa merkitsisi Suomen nykyisen maatalouslainsäädännön kumoamista tai muuttamista oleellisilta osin. Toisaalta Suomi pääsisi hyödyntämään EY:n rakenne- ja tulopoliittisia tukijärjestelmiä ja EY vastaisi myös mahdollisen ylituotannon kustannuksista.

2.1.2. Rakennepolitiikka

Suomen maaseutua ja maatilataloutta leimaa erityisesti tilojen pieni koko (peltoala ja karjakoko) Keski-Eurooppaan verrattuna. Tarkasteltaessa Suomen maatalouden rakennekehitystä ja siinä tapahtuneita muutoksia 1970-luvulta lähtien voidaan todeta, että tilojen lukumäärä on jonkin verran vähentynyt ja niiden koko hieman kasvanut. Vuonna 1969 Suomessa oli yli kaksi hehtaaria peltoa käsittäviä maatiloja 263 000 kappaletta, vuonna 1980 184 000 kappaletta ja vuonna 1990 172 000 kappaletta. Kasvinviljelytiloja jyrkemmin on vähentynyt kotieläintilojen määrä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan rakennekehitys on kuitenkin päätoimisten viljelijöiden osalta edennyt nopeammin kuin tilastoista on pääteltävissä. Tämä johtuu siitä, että tilastoissa ovat mukana kaikki tilat, myös sivutoimiset viljelijät.

Maatalouden rakenteelliset muutokset eivät johdu yksin rakennepoliittisista toimenpiteistä, vaan myös harjoitetusta tulo- ja tuotantopolitiikasta. Maataloustuotteiden tuottajahintojen kehitys ja tiukat tuotantorajoitukset ovat merkittävässä määrin hidastaneet rakennekehitystä. Erityisesti kotieläintalouteen kohdistetuilla tuotannonohjaustoimenpiteillä, joilla on ensisijaisesti pyritty vähentämään ylituotantoa, on samalla estetty yrityskoon kasvua jopa siten, etteivät tilat ole pystyneet käyttämään tehokkaasti olemassa olevaa tuotantokapasiteettia.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan maidontuottajien lukumäärä oli vuonna 1980 yhteensä 85 196 tuottajaa. Tällä hetkellä tuottajia on vajaat 33 000. Siitä huolimatta, että tuotannosta on poistunut yli 50 000 tuottajaa, keskimääräinen lehmälukumäärä tilaa kohden on kohonnut vain 10 lehmästä 12 lehmään. Kokonaistuotannon vähentämisen lisäksi tilanteeseen on vaikuttanut lehmien keskituotoksen nousu. Kuvaavaa on, että nimenomaan suurten lypsykarjojen määrä on vähentynyt. Sikataloudessa tilanne on hyvin samankaltainen. Sikapaikat ovat pitkään olleet luvanvaraisia eikä tuotanto-oikeuksia juuri ole ollut mahdollista korottaa. Uudet tuotantoluvat myönnettiin 1980-luvulla kohtalokkaasti aivan liian pienille yrityksille, mikä ennestään vaikeutti kannattavan yrityskoon saavuttamista. Valiokunta toteaa, että sikatalouden osalta rakenteen kehittämispaineet ajoittuvat seuraavalle viisivuotiskaudelle. Kanataloustiloista yli 75 prosenttia (eli yli 10 000 tilaa) on tiloja, joilla on alle 100 kanaa. Päätoimisia tiloja on vain noin 1 800. Tuotantorakenteen merkittävä muuttaminen edellyttäisi huomattavan suurta luopumishalukkuutta. Myös lammastaloudessa rakennekehityksen tarve on suuri. Kehittämistä helpottaa kuitenkin se, että liittymissopimuksessa sovittu Suomen uuhipalkkiokiintiö mahdollistaa tuotannon kohtuullisen lisäämisen. Sama koskee emolehmätuotantoa. Sonninlihantuotannossa voidaan säilyttää tuotannon nykyinen laajuus.

Kasvinviljelytilojen lukumäärä on 1980-luvulta lähtien alentunut selvästi vähemmän kuin kotieläintilojen. Osittain tämä johtuu siitä, että monella tilalla on siirrytty karjattomasta tuotannosta osa-aikaiseen viljelyyn, etenkin 1980-luvulla, jolloin muilla elinkeinoilla oli huomattavasti nykyistä paremmat edellytykset ottaa vastaan maataloudesta osittain luopuvia viljelijöitä. Lisäksi samoihin aikoihin käynnistynyt pienyritystoiminnan tukeminen maatilojen oheistoimintana on luonut monelle tilalle uuden korvaavan toimeentulolähteen tilalta käsin. Päätoimisia viljanviljelytiloja oli vuonna 1990 vajaat 17 000.

Sokerijuurikastiloja on tällä hetkellä vajaat 4 300 ja sokerin kokonaistuotanto vuonna 1993 oli noin 142 000 tonnia. Öljykasveista rypsiä tuottavia tiloja on noin 9 500 tilaa ja öljykasvien viljelysopimustavoite vuonna 1993/94 oli noin 145 miljoonaa kiloa, mikä vastaa 55 000 tonnia rypsiöljyä ja 90 000 tonnia rouhetta. Perunatärkkelystä tuottavia tiloja on noin 1 500 ja vuoden 1993 kokonaistuotantomäärä oli noin 40 000 tonnia tärkkelystä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tuotannon omavaraisuusaste on erikoiskasveilla perusmaataloustuotteisiin verrattuna alhainen, sokerintuotannossa noin 60 prosenttia ja tärkkelystuotannossa noin 50 prosenttia. Kasviöljyn osalta omavaraisuus vastaa

kokonaiskäyttöä, mutta soijarouhetta joudutaan tuomaan vuosittain vaihteleva määrä. Erikoiskasvituotannon hinnanalennuskorvauksiin on vuosittain osoitettu määräraha valtion talousarviossa. Korvausten enimmäismääristä on säädetty erikoiskasvilaeissa. Näissä rajoissa teollisuus ja tuottajat ovat vuosittain sopineet tuotannon kokonaismääristä, joten liikkumavara rakennekehityksen suhteen on käytännössä ollut pieni siitä huolimatta, että alhainen omavaraisuusaste periaatteessa tarjoaa mahdollisuuksia rakenteen kehittämiseen. Suomen liittymissopimuksen mukainen sokerikiintiö ei mahdollista tuotannon lisäämistä. Kiintiöitä on käsitelty tarkemmin jäljempänä kohdassa 2.1.3.

EY toteuttaa rakennepolitiikkaansa rakennerahastojen avulla. Rahastoille on asetettu päätavoitteet, joihin kuuluvat muun muassa tavoite 5 a, jolla pyritään nopeuttamaan maatalouden rakennekehitystä, sekä tavoite 5 b, joka on tarkoitettu helpottamaan maaseutualueiden kehittämistä ja rakennesopeutusta. Rakennetukiin kuuluvat muun muassa maatilojen investointituki, nuorten viljelijöiden käynnistystuki, LFA-tuki, jalostuksen ja markkinoinnin tuki sekä lukuisia muita pienempiä tukia. Tukitaso on yleisesti ottaen korkeampi kuin Suomessa. Toimenpiteet ovat pääosin vapaaehtoisia ja jättävät rakennepolitiikkaan kansallista liikkumavaraa. Suurin osa yhteisön järjestelmistä soveltuu toimeenpantaviksi sellaisinaan Suomessa. Valiokunta toteaa, että jäsenyystilanteessa EY:n rakennerahastot tarjoaisivat uusia välineitä myös Suomen maatalouden rakenteiden kehittämiseen.

Suomen rakennepolitiikkaa koskevat neuvottelutavoitteet koskivat sika- ja siipikarjatalouden investointeja, Suomen velkasaneerausohjelmaa sekä EY:n varhaiseläkejärjestelmää. Neuvottelujen tuloksena Suomi saa viiden vuoden siirtymäaikana tukea kansallisesti sika- ja siipikarja-alan investointeja edellyttäen, ettei kokonaistuotanto kasva. Varhaiseläkejärjestelmässä on mahdollista seitsemän vuoden ajan maksaa kansallisista varoista lisäeläkettä metsätulojen osalta. Vastaava seitsemän vuoden siirtymäaika saatiin velkasaneerausohjelman jatkamiseen. Alue- ja rakennepolitiikan osalta sovittiin lisäksi uudesta pohjoisten, harvaan asuttujen alueiden erityistavoitteesta 6, joka sisällöltään vastaa EY:n nykyjärjestelmän mukaista alikehittyneiden alueiden tavoitetta 1.

Valiokunta painottaa rakennekehityksen merkitystä maatalouspoliittisista toimenpiteistä päätettäessä. Maatalouden kilpailukyvyn parantaminen ja toimintaedellytysten turvaaminen edellyttävät tilakoon kasvua EU-jäsenyydestä riippumatta. Tämä koskee erityisesti sika- ja siipikarjataloutta, mutta myös muilla tuotannonaloilla rakennekehityksen tarve on ilmeinen. Koska tuotannon määrää ja peltoalaa ei ole yleensä mahdollista kasvattaa, rakennekehitys edellyttää sitä, että osa tiloista luopuu tuotannosta. Tämä puolestaan edellyttää vaihtoehtoisia ansiomahdollisuuksia sekä riittävän toimeentulon turvaavia eläke- ja luopumisjärjestelmiä. Luopumisjärjestelmiä kehitettäessä on otettava huomioon ympäristön ja maisemanhoidon vaatimukset.

Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota siihen, että liittymissopimuksen mukaan sika- ja siipikarja-alan investointituet eivät saa aiheuttaa kokonaistuotantokapasiteetin kasvua. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että tukiehdoilla ja vastaavilla toimenpiteillä huolehditaan siitä, että siirtymävaihe näillä aloilla tapahtuu hallitusti, tuotannon rakennetta parantaen ja siten, että kokonaistuotannon määrä ei nykyisestään kasva. Suomen voimassa olevan kotieläinlupa- ja kiintiöjärjestelmän säilyttämistä valiokunta ei kuitenkaan pidä tarkoituksenmukaisena sen rakennekehitystä hidastavan vaikutuksen vuoksi.

2.1.3. Hinta- ja markkinapolitiikka

Hallituksen esityksen mukaan maataloustuotteiden hintoja ja markkinoita säädellään EY:ssä markkinajärjestelmillä, joita on yhteensä 19. Eri tuoteryhmien järjestelmät rakentuvat pääosin samoille periaatteille: yhteiselle hintajärjestelmälle, rajasuojalle, vientitulle sekä erilaisille tuki- ja tuotannonohjausjärjestelmille. Tuotannonohjausjärjestelmiä ovat muun muassa maitokiintiöt, naudan- ja lampaanlihan kiintiöt sekä kesannointi. Muita kuin asianomaisen markkinajärjestelmän mukaisia toimenpiteitä ei voida ottaa käyttöön.

Suomessa hintojen ja markkinoiden sääntely perustuu maataloustuotteiden markkinajärjestelmään sekä tuontimaksuja, valmisteveroja, hinnanerokorvauksia ja erilaisia tuki- ja tuotannonohjaustoimenpiteitä koskevaan lainsäädäntöön. Mahdollisessa jäsenyystilanteessa EY:n markkinajärjestelmät korvaisivat Suomen vastaavan lainsäädännön, joka tulisi kumota.

Edellä kohdassa 1.2.2. selostettujen tukijärjestelmien lisäksi Suomen tärkeimmät EY:n mark-

kinajärjestelmiin liittyvät neuvottelutavoitteet koskivat tuotanto-oikeuksia, kuten maidon, sokerin, naudanlihan ja lampaanlihan kiintiöitä sekä viljan perusalaa. Kaura pyrittiin lisäksi saamaan interventiotuotteeksi. Tuotekohtaisiin tavoitteisiin sisältyi myös joukko pienempiä tavoitteita, joista ainakin siirtymäajaksi ratkesivat myönteisesti muun muassa kananmunien suoramyyntiä, leipävehnän, rukiin ja mallasohran sekä siementuotannon tukemista, viherheinän tukijärjestelmää, sian- ja naudanruhojen luokitusta, pitkään varastoitavien juustojen varastoinnin tukemista, maidosta valmistettujen tuotteiden nimikkeistön laajentamista sekä Suomen ja USA:n välistä juustosopimusta koskevat vaatimukset.

Valiokunta toteaa, ettei tavoiteltuja tuotantokiintiöitä täysin saavutettu. Siitä huolimatta tuotantokiintiöitä koskeva neuvottelutulos (Suomen meijerimaitokiintiö 2 342 miljoonaa kiloa lisättynä tietyin edellytyksin 200 miljoonalla kilolla, maidon suoramyyntikiintiö 10 miljoonaa kiloa, sonnipalkkiokiintiö 250 000 kappaletta, emolehmäkiintiö 55 000 kappaletta, uuhikiintiö 80 000 kappaletta, sokerin A-kiintiö 133 433 tonnia ja B-kiintiö 13 343 tonnia, isoglukoosin A-kiintiö 10 845 tonnia ja B-kiintiö 1 085 tonnia, sokerin tuontikiintiö 40 000 tonnia ja viljan perusala 1,6 miljoonaa hehtaaria) vastaa pääosin nykyistä tuotannon tasoa, mikä oli valiokunnankin neuvotteluja varten asettama yleinen edellytys. Tämä ei kuitenkaan koske sokerintuotantoa ja myös maitokiintiö, jonka tavoitteeksi valiokunta neuvotteluvaiheessa asetti 3,1 miljardia litraa, jäi melko huomattavasti alle Suomen nykyisen tuotannon tason ja tuotantokiintiöiden yhteismäärän. Valiokunta pitää tilannetta hyvin huolestuttavana, koska saadun selvityksen mukaan alhainen sokerikiintiö tulee todennäköisesti johtamaan yhden tuotantolaitoksen sulkemiseen ja maitokiintiön alhaisuus saattaa johtaa tilakohtaisia kiintiöitä koskeviin huomattaviin sopeuttamistoimiin. Valiokunnalle esitetyissä asiantuntijalausunnoissa maidontuotannon sopeuttamisvaihtoehtoina on tuotu esiin muun muassa kiintiöiden leikkaaminen sekä vapaaehtoiset sopimusjärjestelyt. Valiokunta korostaa sopeuttamistoimien toteuttamista siten, että ne mahdollisimman hyvin turvaavat maidontuotannon alkaneen rakennekehityksen. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä liittymissopimuksessa sovitun 200 miljoonan kilon lisäkiintiön hyödyntämistä mahdollisimman tehokkaasti. Muista maitoa koskevista neuvottelutavoitteista valiokunta pitää Suomen ja USA:n välillä sovitun juuston vientikiintiön turvaamista vain seuraaviksi kolmeksi vuodeksi valitettavana. Valiokunta pitääkin tärkeänä sitä, että jäsenyysvaiheessa pyritään vaikuttamaan siihen, että vastaavaa järjestelyä voidaan soveltaa vielä siirtymäajan jälkeenkin. Erikoiskasvituotannon osalta valiokunta katsoo, että erikoiskasvien tuotantomahdollisuudet tulee tukijärjestelyillä turvata neuvottelutuloksen antamassa laajuudessa.

Tuotanto-oikeuksien osalta valiokunta yleisesti toteaa, että niihin liittyvillä kiintiö- ja muilla kansallisilla järjestelyillä on keskeinen vaikutus maatalousyrittäjien oikeuksiin sekä tuotannon rakenteeseen. Valiokunta katsookin, että tuotanto-oikeuksien, kuten tilakohtaisten maitokiintiöiden sekä emolehmä- ja uuhipalkkiokiintiöiden määräytymisen perusteista ja muista tuotanto-oikeuksiin olennaisesti vaikuttavista seikoista tulee jäsenyystilanteessa säätää lain tasolla.

Mitä tulee kauran interventioon, niin valiokunta toteaa, ettei sitä koskevaan sopimukseen päästy, mikä merkitsee sitä, että kauralta tulee jatkossa puuttumaan hallinnollinen hintatakuu. Sopimuksen mukaan kauran vienti voidaan kuitenkin järjestää erikseen myönnettävällä vientituella. Valiokunta katsoo, että vientituen käyttöön ottamiseen tulee pyrkiä heti mahdollisen jäsenyyden alkaessa. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen vilja-alasta 38 prosenttia on kauraa. Kaura on lisäksi ainoa viljakasvi, jonka satotaso Suomessa ylttää Euroopan tasolle. Suomen kaurantuotannon osuus EU:n kaurantuotannosta kattaisi noin neljänneksen. Suomalainen kaura on korkealaatuista ja sillä on hyvät vientimahdollisuudet unioniin ja sen ulkopuolisiin maihin.

Vehnän, rukiin ja ohran satotasoissa viljantuotantomme ei pysty kilpailemaan EU-valtioiden kanssa. Saadun asiantuntijaselvityksen mukaan vehnänviljelymme mahdollisuudet liittyvät toisaalta laatuvehnän (vienti) ja toisaalta rehuvehnän (kotimaan markkinat) tuotantoon. Ohranviljelyn ongelmaksi muodostuu ylituotantotilanteessa jyväkoon riittämättömyys suhteessa EY:n interventiosäännöksiin sekä EY:n ohran seulontavaatimukset. Valiokunta katsoo, että näihin vaatimuksiin olisi kasvuolosuhteista johtuvista syistä pyrittävä saamaan muutos jäsenyysvaiheessa. Rukiin viljely vähenee ja jopa vaarantuu ilman erityisiä tukitoimenpiteitä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yhteisön markkinajärjestelmiin siirtyminen ei hallinnollisesti aiheuta Suomessa kovin suuria vai-

keuksia. Eräitä uusia järjestelmiä muun muassa interventiotoimintaa, vientiä, emolehmä-, sonnipalkkio- ja uuhikiintiöitä sekä maidon suoramyyntiä varten joudutaan kuitenkin perustamaan.

Asiallisesti EY:n markkinajärjestelmiin liittyy kuitenkin muitakin Suomen kannalta merkityksellisiä ongelmia kuin edellä neuvottelutulosten yhteydessä selostetut ongelmat. Seuraavassa on lyhyesti käsitelty eräitä valiokunnalle annetuissa asiantuntijalausunnoissa esiin tuotuja kysymyksiä.

Viljan markkinajärjestelmässä viljan hinnanalennuskorvaus, joka on keskeisin EY:n kokonaan rahoittamista tuista (niin sanottua CAP-tukea), maksetaan suorana pinta-alakohtaisena tulotukena, joka tukimuotona hidastaa maatalouden rakennekehitystä ja korottaa maan hintaa. Sama koskee maatalouden ympäristötukea ja LFA-tukea. CAP-tuki lasketaan lisäksi vuosien 1986/87—1990/91 keskisatojen perusteella, jolloin koko Suomen keskisadoksi saadaan noin 3 000 kiloa hehtaarilta. Kyseiset vuodet olivat viljantuotantomme kannalta heikkoja vuosia, joten CAP-tuki ei tule vastaamaan tosiasiallista tuotantotilannetta. Tuki muodostuu muutoinkin paljon suuremmaksi Keski-Euroopassa, jossa on huomattavasti korkeampi satotaso.

Sokerintuotannon osalta valiokunta kiinnittää huomiota EY:n tuotantomaksujärjestelmään, joka käytännössä johtaa siihen, että suomalaiset sokerintuottajat ja teollisuus ovat osaltaan rahoittamassa unionin sokeriylijäämän vientiä. Kuten edellä kohdassa 2.1.2 on todettu, sokerintuotannon omavaraisuusaste Suomessa on noin 60 prosenttia.

EY:n öljykasvien markkinajärjestelmä koskee lähinnä oliiviöljyn tuotantoa ja markkinointia. Rypsiä ja rapsia, auringonkukkaa, soijaa ja pellavaöljyä koskevat säännökset kuuluvat viljan markkinajärjestelmään. Suomen öljykasvikiintiö, jolle yhteisön markkinajärjestelmän mukaista tukea (CAP-tuki) maksetaan, tulee sisältymään Suomelle vahvistettavaan 1,6 miljoonan hehtaarin kokonaisvilja-alaan. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan öljykasvien osuutta tästä viljelyalasta ei ole vielä sovittu. Valiokunta toteaa, että myös öljykasvintuotannossa CAP-tuen määräytyminen kunkin jäsenvaltion keskihehtaarisadon perusteella alentaa suomalaisen tuotannon kilpailukykyä unionin nykyisiin jäsenvaltioihin nähden. Tärkkelystuotantoa koskevia kysymyksiä on käsitelty jäljempänä kohdassa 2.3.

Naudanlihantuotannossa ongelmia aiheutuu muun muassa siitä, että vain pieni osa Suomessa tuotetusta naudanlihasta täyttää EY:n interventiovarastojen laatuvaatimukset. Liittymissopimuksen mukaan Suomi saa kuitenkin viiden vuoden siirtymäkauden ajan myydä interventioon myös luokkaan O kuuluvaa sonninlihaa.

Sianlihan, kananmunien ja siipikarjanlihan osalta valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EY:n asianomaiset markkinajärjestelmät perustuvat lähes kokonaan vientitukeen ja tuontisuojaan. Järjestelmissä ei käytetä interventiota eikä tukia, joten hinnat määräytyvät markkinoilla varsin vapaasti kysynnän ja tarjonnan mukaan. Yhteisössä sianliha- ja siipikarjatuotteet käsitetään yleisesti viljan jatkojalosteiksi, joten niiden tuotantoon ja markkinointiin vaikuttaa läheisesti myös viljan markkinajärjestelmä. Viljan markkinajärjestelmän ongelmaksi on edellä todettu muun muassa CAP-tuen laskentaperusteiden epäedullisuus Suomen kannalta katsottuna.

2.1.4. Kasvinsuojelu

Hallituksen esityksen mukaan kasvinsuojelun alaan luetaan EY:ssä varsinaisen kasvinsuojelun lisäksi kylvösiementen ja taimiaineiston tuotantoa ja markkinointia koskevat säännökset. Kokonaisuuteen kuuluu myös kasvinsuojeluaineiden (torjunta-aineiden) markkinointia koskeva lainsäädäntö. Valiokunta toteaa, että EY:n asianomaiset järjestelmät ovat kylvösiemensäädöstöä lukuun ottamatta hyvin uusia eikä niiden toiminnasta ole vielä käytännön kokemusta.

Suomen kylvösiemenlainsäädäntö on pääosin yhdenmukaistettu EY:n säännösten kanssa jo Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen (ETA-sopimus) voimaansaattamisen yhteydessä. Kasvinsuojelua, kasvinsuojeluaineita ja taimiaineistoa koskeva lainsäädäntö ei sen sijaan sisälly vielä ETA-sopimukseen. EY:n järjestelmän käyttöön ottaminen Suomessa merkitsisi näiden lainsäädäntöjen kokonaisuudistusta.

Kylvösiementen osalta ETA-sopimus sisälsi eräitä Suomea koskevia väliaikaisia poikkeuksia, jotka koskivat rehu- ja viljakasvien siementavaran itävyysvaatimuksia, kauppasiemenluokan siementavaran markkinointia, viljakasvien siementen polveutumisvaatimuksia sekä kansallista lajikeluetteloa. Käsitellessään siemenkauppalakia (233/93) valiokunta edellytti, että nämä poikkeukset pyritään saamaan jäsenyysneuvotteluissa pysyviksi. Tätä tavoitetta ei kuitenkaan saavu-

tettu, vaan liittymissopimuksessa on sovittu vastaavista siirtymäjärjestelyistä kuin ETA-sopimuksessakin. Kasvinsuojelun alalla Suomen neuvottelutavoitteet koskivat haitallisia kasvintuhoojia koskevien suojavyöhykkeiden sekä siemenperunakeskuksen alueen tunnustamista. Suojavyöhykeasiassa viisi Suomen vaatimaa suojavyöhykettä hyväksyttiin, ei kuitenkaan kaikkia. Osa suojavyöhykkeistä jäi päätettäväksi myöhemmin Suomen toimittaman lisäselvityksen pohjalta. Siemenperunakeskuksen suojavyöhykkeen osalta sovittiin siitä, että yhteisö tutkii mahdollisuuksia hyväksyä alue EY:n kylvösiemenlainsäädännön mukaiseksi korkealaatuisen siemenperunan tuotantoalueeksi. Taimiaineistoa koskeva vaatimus koski taimiaineiston alkuperän merkitsemistä tuoteselosteeseen. Yhteisö hyväksyi vaatimuksen kahden vuoden siirtymäajaksi kotimaisen tuotannon osalta. Kasvinsuojeluaineita koskeva neuvottelutulos kytkeytyy tavarakaupan alalla neuvoteltuun yleiseen ratkaisuun, joka rakentuu neljän vuoden siirtymäajalle ja asianomaisen yhteisölainsäädännön uudelleenarvioinnille siirtymäajan kuluessa. Siirtymäaika koskee kasvinsuojeluaineiden osalta vain niiden merkintöjä ja pakkaamista. Muilta osin siirtyminen yhteisöjärjestelmään tulee toteuttaa heti jäsenyyden alkaessa.

Valiokunta toteaa, että kasvinsuojelulla on tärkeä merkitys kasvintuotantomme edellytysten ja kasviperäisten elintarvikkeiden laadun turvaamisessa. Suomen kasvitautitilanne ja kasvinsuojelun taso on hyvä. Käsitellessään Suomen neuvottelutavoitteita valiokunta edellytti, että neuvotteluissa sovitaan järjestelyistä, jotka estävät kasvitautien ja kasvintuhoojien kulkeutumisen maahamme. Saadun asiantuntijaselvityksen perusteella on ilmeistä, että neuvottelutulos — siitä huolimatta, että kaikkia tavoitteita ei saavutettukaan — mahdollistaa maamme kasvinsuojelun tason säilyttämisen suhteellisen hyvänä. Valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että sopimuksen mukaisissa jatkoneuvotteluissa ja myös mahdollisessa jäsenyysvaiheessa pyritään vaikuttamaan siihen, että Suomen alun perin asettamat tavoitteet kasvinsuojelun alalla toteutuisivat. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että rajatarkastusten poistumisen vaikutuksia jatkossa seurataan ja ryhdytään tarpeellisiin toimenpiteisiin mahdollisten epäkohtien poistamiseksi. Valiokunta puoltaa myös asiantuntijalausunnoissa esiin tuotujen elinkeinonharjoittajien perustamien vapaaehtoisten valvontajärjestelmien kehittämistä vaihtoehtona viranomaisten suorittamille tarkastuksille. Valiokunta korostaa lisäksi elinkeinonharjoittajille suunnatun tiedotuksen merkitystä kasvitautien torjumisessa.

Siementuotannon osalta valiokunta pitää saavutettua neuvottelutulosta ongelmallisena. Suurin osa Suomessa markkinoitavasta rehu- ja viljakasvien siemenestä on nykyisin kauppasiementä. Järjestelmän sopeuttaminen yhteisöjärjestelmään tulee nostamaan siemenen hintaa ja sitä kautta jo muutoinkin korkeita tuotantokustannuksia. Valiokunta kiinnittää lisäksi huomiota siihen, että yhteisön kasvinjalostajanoikeuksia koskevien säännösten mukaan jalostajalla on oikeus vaatia korvaus viljelijältä, joka käyttää omalla tilallaan yhteisöoikeudella suojatun lajikkeen siementä. Korvauksen määrästä tullaan päättämään erikseen, mutta sen suuruudeksi on valiokunnan saaman selvityksen mukaan arvioitu tässä vaiheessa noin 15—30 penniä kilolta. Yhteisön järjestelmä on vaihtoehtoinen kansalliseen lainsäädäntöön perustuvan suojan kanssa. Yhteisön järjestelmä on kuitenkin jalostajan kannalta tehokkaampi, minkä vuoksi on todennäköistä, että ainakin ulkomaiset jalostajat pyrkivät suojaamaan lajikkeensa yhteisösäännösten perusteella. Suomessa tämä saattaa aiheuttaa ongelmia erityisesti katovuosina, joiden jälkeen joudutaan tuomaan runsaammin ulkomaisia lajikkeita. Valiokunta korostaakin kotimaisen kasvinjalostuksen säilyttämisen ja kehittämisen tarvetta.

Valiokunta toteaa edelleen, että Suomen kasvuolosuhteissa taimiaineiston alkuperällä on sen menestymisen kannalta olennainen merkitys. Tämän vuoksi taimiaineiston ostajalle tulisi voida antaa tieto aineiston alkuperästä, mikä liittymissopimuksen mukaan on mahdollista vain siirtymäaikana ja rajoittuu kotimaiseen tuotantoon. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että Suomen voimassa olevan lainsäädännön mukaan ulkomaisesta taimiaineistosta on aina ilmoitettava ostajalle aineiston viljelymaa. Mitä tulee yleisesti EY:n taimiaineistojen tuotantoa ja markkinointia koskevaan järjestelmään, niin valiokunta toteaa, että saadun asiantuntijaselvityksen mukaan valvonnan järjestäminen ja taimien perinnöllistä laatua koskevien vaatimusten ylläpitäminen tulevat lisäämään tuotantokustannuksia. Samalla ne kuitenkin parantavat markkinoitavan taimiaineiston laatua.

Kasvinsuojeluaineiden osalta valiokunta toteaa, että puhdas luonto ja puhdas ruoka ovat elintarviketaloutemme vahvuuksia maatalouskaupan lisääntyvässä kilpailussa. Tämä koskee

sekä vientimahdollisuuksia että kotimaista kulutusta. Valiokunta onkin useissa eri yhteyksissä tuonut esiin sen, että tämän puhtausedun säilyttäminen ja ympäristön suojeleminen edellyttää Suomen torjunta-ainevalikoiman pitämistä mahdollisimman suppeana. Tämä olisi valiokunnan käsityksen mukaan edellyttänyt mahdollisuutta poiketa yhteisön torjunta-aineiden hyväksymistä koskevasta direktiivistä (91/414/ETY), joka perustuu komission ylläpitämään luetteloon sallituista torjunta-aineiden tehoaineista (positiivilista) sekä tutkimustulosten vastavuoroiseen tunnustamiseen. Valiokunta pitää joka tapauksessa tärkeänä direktiivin soveltamista siten, että siinä tarkoitettuina vastavuoroisen tunnustamisen edellytyksenä olevina vaikutukseltaan vastaavina olosuhteina pidetään Suomen osalta Pohjoismaiden olosuhteita. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämä tulkinta on Suomen puolelta esitetty lähtökohdaksi myös jäsenyysneuvotteluissa.

2.1.5. Eläinlääkintä

Hallituksen esityksen mukaan EY:n eläinlääkintölainsäädäntöön luetaan varsinaisen eläinlääkinnän lisäksi rehuja ja kotieläinjalostusta koskevat säännökset. Varsinaiseen eläinlääkintölainsäädäntöön sisältyvät säännökset koskevat eläintauteja, lihaa ja lihatuotteita, maitoa ja maitopohjaisia tuotteita, kalaa ja muita kalastustuotteita, munavalmisteita, eräiden eläimistä saatavissa elintarvikkeissa esiintyvien vieraiden aineiden valvontaa ja eläinsuojelua. Suurin osa näistä säännöksistä sisältyy jo ETA-sopimukseen ja niitä vastaava Suomen lainsäädäntö on yhdenmukaistettu EY:n säännösten kanssa. ETA-sopimuksen ulkopuolelle on kuitenkin jätetty EY:n rajatarkastuksia, ETA:n ulkopuolisista maista tuotavia tavaroita, rahoitusjärjestelyitä ja eläinsuojelua koskevat säännökset. Mahdollisessa jäsenyystilanteessa myös nämä säännökset tulisivat Suomea sitoviksi, mikä edellyttää lähes kaikkien eläinlääkintäalaa koskevien lakien tarkistamista sekä eläinsuojelulain kokonaisuudistusta.

Suomen tavoitteena eläinlääkintää koskevissa neuvotteluissa oli hyvän eläintautitilanteen säilyttäminen. Neuvotteluissa sovittiinkin siirtymäajoista eräiden merkittävimpien tautien suhteen. Siirtymäajoista ja EY:n osarahoituksesta sovittiin myös muun muassa yhteisön järjestelmän mukaisten tietoverkkojen sekä raja-asemien perustamista varten. Suomi on lisäksi muiden Pohjoismaiden kanssa neuvotellut mahdollisuudesta kohdistaa ankarampaa salmonellavalvontaa unionin jäsenvaltioista tuleviin tuotteisiin. Tämä edellyttää kuitenkin oman valvontaohjelman laatimista ja toteuttamista. Neuvottelut asiasta ovat kesken. Rehujen sisältämien antibioottien osalta neuvotteluissa sovittiin kolmen vuoden siirtymäajasta.

Valiokunta toteaa, että eläintautitilanteella on ratkaiseva merkitys maamme kotieläintuotannolle. Suomalaiset elintarvikkeet ovat elintarvikehygieeniseltä laadultaan Euroopan puhtaimpia, millä on merkitystä sekä vientimahdollisuuksien että omien kuluttajiemme kannalta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EY:n järjestelmään siirtyminen, erityisesti elävien eläinten ja eläimistä saatavien elintarvikkeiden rajatarkastusten poistuminen unionin sisällä, uhkaa heikentää tätä tilannetta. Valiokunta puoltaa asiantuntijalausunnoissa esiin tuotujen elinkeinonharjoittajien perustamien vapaaehtoisten valvontajärjestelmien kehittämistä vaihtoehtona viranomaisten suorittamille rajatarkastuksille, mutta pitää niitä riittämättöminä. Salmonellavalvonnan mahdollisuus tulee valiokunnan mielestä jatkoneuvotteluissa varmistaa ja tarpeellisten valvontaohjelmien laatimiseen ryhtyä siten, että niitä voitaisiin soveltaa heti jäsenyyden alusta lukien. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä sitä, että rajatarkastusten poistumisen vaikutuksia jatkossa seurataan ja ryhdytään tarpeellisiin toimenpiteisiin mahdollisten epäkohtien poistamiseksi. Valiokunta korostaa myös elinkeinonharjoittajille suunnatun tiedotuksen merkitystä eläintautien torjumisessa.

EY:n lihaa koskevien säännösten osalta valiokunta kiinnittää huomiota jo ETA-sopimukseen sisältyviin pienimuotoisia laitoksia koskeviin direktiiveihin (muun muassa tuorelihadirektiivi 64/433/ETY). Saadun selvityksen mukaan tällaisille laitoksille on määrätty tuotantokatot eikä niistä myöskään saa viedä tuotteita, vaan niistä peräisin olevaa lihaa ja tällaisesta lihasta tehtyjä lihavalmisteita saa myydä vain paikallisesti tai hyväksytyn tulkinnan mukaan kansallisesti. Direktiivit tullaan saattamaan voimaan maa- ja metsätalousministeriön päätöksillä ETA-sopimuksen johdosta uudistetun lihahygienialain (511/94) nojalla. Valiokunta pitää säännöksiä ongelmallisina ottaen huomioon sen, että maatalouden pienimuotoisen jatkojalostuksen kehittämisen tarve jäsenyystilanteessa entisestään korostuu. Saadun selvityksen mukaan pienimuotoiset laitokset

voidaan kuitenkin hyväksyä myös vientiin oikeutetuiksi niin sanotuiksi ETA-laitoksiksi, mikäli ne täyttävät tällaisille laitoksille EY:n direktiiveissä asetetut rakenteelliset ja valvontaa koskevat vaatimukset. Valiokunta katsoo, että hyväksymismenettely tulisi kansallisesti järjestää mahdollisimman joustavaksi.

2.2. *Puutarhatalous*

Puutarhataloudella on maassamme huomattava merkitys työllistäjänä ja erityisesti haja-asutusalueiden elinkeinona. Erityinen merkitys puutarhataloudella on Ahvenanmaalla. Puutarhayrityksiä on maassamme noin 10 000. Viljelytuotannon arvo on 2,1 miljardia markkaa ja koko puutarhatuotannon arvo vihertuotanto mukaan lukien noin 5 miljardia markkaa. Puutarhatuotanto on hyvin työvoimavaltainen elinkeino ja sen työllistävä vaikutus on kaikkiaan noin 40 000 henkilötyövuotta, josta viljelytuotannon osuus on noin puolet. Puutarhatuotanto voidaan jakaa kasvihuonetuotantoon, avomaan vihannesviljelyyn sekä hedelmän- ja marjanviljelyyn.

Mahdollisen EU-jäsenyyden suurin välitön vaikutus puutarhatalouteen aiheutuu siitä, että tuontisuoja unionin jäsenvaltioihin poistuu heti jäsenyyden alkaessa. Suomen puutarhatalouteen vaikuttaa lisäksi siirtyminen EY:n tuontisuojaan suhteessa unionin ulkopuolisiin maihin. Puutarhatuotannon suojana on Suomessa nykyisin ainoastaan tuontisuoja.

Vaikeimmat sopeutumisongelmat yhteisöjärjestelmään siirryttäessä aiheutuisivat puutarhataloudessa Suomen EU-valtioita lyhyemmästä kasvukaudesta, erilaisesta tuotantorakenteesta, elinkeinon pääomavaltaisuudesta ja erilaisista markkinajärjestelmistä sekä näistä seikoista johtuvasta alemmasta hintatasosta. Koska neuvotteluissa tavoiteltua kymmenen vuoden siirtymäaikaa tuontisuojaan ei saatu, valiokunta katsoo, että näiden ongelmien ratkaiseminen ja suomalaisen puutarhatalouden kilpailukyvyn turvaaminen edellyttää liittymissopimuksessa sovittujen tukijärjestelyjen soveltamista puutarhatalouteen. Saadun asiantuntijaselvityksen mukaan osa puutarhatalouden hintatason sopeuttamiseksi ja luonnonerojen korvaamiseksi suunnitelluista tuista on EY:n osarahoittamaa LFA- sekä ympäristömaatalouden tukea, osa kansallista siirtymäkauden tukea ja pohjoista tukea. Tuotannon rakenteita ja korkean korkotason vaikutusta on tarkoitus sopeuttaa muun muassa investointitukien sekä luopumistukien avulla. Näiden erityisjärjestelyjen lisäksi käytettävissä ovat periaatteessa EY:n puutarhatuotteiden markkinajärjestelmien mukaiset tuet, muun muassa tuki tuottajajärjestöjen yhteenliittymien perustamiseen. Nämä keinot ovat kuitenkin merkitykseltään vähäisiä.

Edellä olevan perusteella valiokunta toteaa, että Suomen puutarhataloudelle asetettuja neuvottelutavoitteita, joista tärkeimmät koskivat puutarhatalouden kilpailukyvyn takaamista ja tuotanto-olosuhteiden erojen korvaamista sekä kymmenen vuoden siirtymäaikaa, ei täysin saavutettu. Saavuttamatta jäi myös eräitä vähäisempiä tavoitteita, kuten mansikan (pakaste) saaminen EY:n interventio- tai viitehintajärjestelmän piiriin sekä avomaankurkun saaminen EY:n jalosteiden tuotantotuen piiriin. Kasvisten laadunvalvontajärjestelmään saatiin kahden vuoden siirtymäaika. Valiokunta toteaa, että sen saaman asiantuntijaselvityksen perusteella on ilmeistä, että suomalaisella puutarhataloudella on mahdollisuudet selviytyä jäsenyydestä johtuvassa kilpailutilanteessa edellyttäen, että suunnitellut tukijärjestelyt riittävässä määrin toteutuvat. Suunnitelmien toteutumisesta ei vielä tässä vaiheessa ole täyttä varmuutta, koska neuvottelut tukien muodoista ja määristä komission kanssa jatkuvat. Valiokunta korostaa myös sitä, että puutarhatalouden tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että EU-jäsenyydestä johtuvan sopeutumiskauden jälkeen puutarhaelinkeinoa edelleen aktiivisesti kehitetään.

2.3. *Elintarviketeollisuus*

Elintarviketeollisuus on metalli- ja metsäteollisuuden jälkeen kansantaloutemme kolmanneksi suurin teollisuudenala. Sen bruttoarvo vuonna 1992 oli 47,7 miljardia markkaa eli 16 prosenttia koko teollisuuden bruttoarvosta (296,8 miljardia markkaa). Elintarviketeollisuuden toimialat voidaan jakaa kotimaisen raaka-ainekäytön perusteella kolmeen ryhmään: kotimaisesta raaka-ainetuotannosta riippuvaisiin toimialoihin, kotimaista raaka-ainetta suosiviin toimialoihin sekä markkinasuuntautuneisiin kansainvälisiin toimialoihin. Kotimaisesta raaka-aineesta riippuvaisia toimialoja ovat erityisesti meijeri- ja lihanjalostusteollisuus, joten niiden osalta jäsenyydestä johtuva sopeutumisongelma on erityisen vaikea.

Valiokunta toteaa, että Suomen elintarviketeollisuus on suurimmaksi osaksi toiminut sulje-

tussa taloudessa. Tilanne muuttuu olennaisesti mahdollisessa EU-jäsenyydessä rajojen avautuessa EU:n kilpailulle. Suomen lähtökohtana jäsenyysneuvotteluissa oli saavuttaa riittävän pitkä siirtymäkausi teollisuuden kilpailukyvyn sopeuttamiseksi kansainväliseen kilpailuun. Neuvottelujen lopputuloksena oli kuitenkin välitön hintasopeutus, ja ainoiksi ratkaisuiksi elintarviketeollisuuden jäsenyydestä johtuviin ongelmiin jäivät liittymissopimuksessa sovitut tukiratkaisut ja muut erityisjärjestelyt. Sopimus sisältää erityiset määräykset elintarviketeollisuuden kansallisista tukijärjestelyistä. Elintarviketeollisuutta koskevat lisäksi muun muassa liittymissopimuksen rakennetukia (jalostuksen ja markkinoinnin tuki) ja varastojen arvonalennusten korvaamista sekä markkinahäiriöiden varalta sovittua suojalauseketta koskevat sopimusmääräykset. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EY:n rakennetukijärjestelmä edellyttää sektorikohtaisia ohjelmia, joiden valmistelu Suomessa on edelleen kesken.

Valiokunnan asettamista elintarviketeollisuutta koskevista neuvottelutavoitteista myönteinen tulos saavutettiin ohra- ja kauratärkkelyksen tuotantotukea koskeviin vaatimuksiin (50 000 tonnin kiintiö) kuitenkin niin, että tukikertoimista ei vielä ole sovittu. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan ohra- ja kauratärkkelykselle tulisi saada niiden saantoon perustuva tukikerroin, jotta niiden valmistus Suomessa säilyisi taloudellisesti mahdollisena. Tätä tarkoittava esitys tulisi tehdä komissiolle mahdollisimman pian. Jäsenyysvaiheessa tulee pyrkiä saamaan myös ohra- ja kauratärkkelys EY:n vientituen piiriin. Saadun selvityksen mukaan vientitukea maksetaan tällä hetkellä vain maissi-, vehnä-, peruna- ja riisitärkkelykselle. Muista neuvottelutavoitteista toteutui myös eräiden suomalaisten juustojen sisällyttäminen yhteisön järjestelmien piiriin.

Valiokunta viittaa edellä kohtaan 1.2.1 ja toteaa, että suomalainen elintarviketeollisuus ja maatalous ovat jäsenyysratkaisussa läheisesti toisiinsa kytkeytyneitä. Noin puolet elintarviketeollisuuden kaikista toimialoista on riippuvaisia kotimaisesta raaka-aineesta. Tämän vuoksi elintarviketeollisuuden raaka-aineen saanti tulee turvatuksi samoilla toimenpiteillä, joilla turvataan kotimainen maatalous. Kilpailukykyinen kotimainen elintarviketeollisuus on puolestaan maataloustuotannon jatkumisen edellytys. Valiokunta edellyttääkin, että liittymissopimuksen mahdollisuuksia elintarviketeollisuuden toimintaedellytysten sopeuttamiseksi ja kilpailukyvyn parantamiseksi käytetään mahdollisimman tehokkaasti. Järjestelmiä suunniteltaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei tukien kohdistaminen vääristä kilpailua. Valiokunta toteaa lisäksi, että kilpailukyvyn parantaminen edellyttää myös teollisuuden alkaneen rakennemuutoksen ja toiminnan tehostamisen jatkamista.

2.4. Kalastus

Suomessa ammattimaisen kalastuksen saalismäärä on vuosittain noin 75 000 tonnia, josta noin kolmasosa käytetään ihmisravintona ja loput lähinnä turkiseläinten rehuksi (silakka). Päätoimisia kalastajia on noin 1 500 ja osa-aikaisia noin 3 500. Kotitarve- ja virkistyskalastajia on uusimpien selvitysten mukaan noin kaksi miljoonaa, mutta kotitarve- ja virkistyskalastukseen ei Suomen EU-jäsenyydellä ole vaikutusta. Ulkomaille viedään pääasiassa kirjolohta.

EY:ssä kalataloutta hoidetaan yhteisen kalastuspolitiikan avulla. Yhteisen kalastuspolitiikan tavoitteet ja keinot vastaavat pääpiirteissään edellä kohdassa 2.1.1 selostettuja yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteita ja keinoja. Kalastuspolitiikka käsittää kalatalousalan yhteisen rakennepolitiikan, resurssipolitiikan, markkinajärjestelmän, kalastuksen säätelyn sekä valvontajärjestelmän. Rakennepoliittisina toimenpiteinä voidaan tukea toisaalta kalataloutta palvelevia investointeja ja toisaalta kalastuskapasiteetin vähentämistä.

Yhteinen resurssipolitiikka sisältää säännökset kalavesille pääsystä. Säännösten mukaan kaikkien EU:n kansalaisten vapaa pääsy jäsenvaltioiden vesille koskee 12 meripeninkulman ulkopuolisia vesialueita. Tämä rajoitus on periaatteessa poikkeus pääsäännöstä ja on näillä näkymin voimassa vuoden 2002 loppuun. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan yleinen käsitys on, että poikkeus tulee säilymään. EY on lisäksi hyväksynyt poikkeuksen, jonka mukaan Suomen ja Ruotsin perinteiset kalastusoikeudet säilytetään niiden lainkäyttövallassa olevilla 4—12 meripeninkulman välisillä rannikkoalueilla Itämeressä.

Suomen muut neuvottelutavoitteet koskivat muun muassa kalastuskiintiöitä, silakan rehuksi kalastamista sekä kalastustukien säilyttämistä. Kalastuskiintiöiden osalta Suomen vaatimukset pääosin toteutuivat. Silakan rehukalastukseen saatiin kolmen vuoden siirtymäaika. Kalastus-

tuista pääosa katsottiin kielletyksi tueksi, rehusilakan varastointituen säilyttäminen sallittiin kuitenkin toistaiseksi. Korkotukilainoituksen ja kalastusvakuutuksen sallittavuuden yhteisö tarkistaa myöhemmin. Valiokunnan asettamien muiden tavoitteiden osalta voidaan todeta, että järjestelyyn, jossa Itämeren maat päättävät itsenäisesti Itämeren kalavarojen hyödyntämisestä ja hoidosta, ei päästy, vaan Itämeren kalastusta koskevan yleissopimuksen hallinnointi siirtyy jäsenyystilanteessa EU:lle. Itämeren lohenkalastusta säännellään sopimuksen mukaan edelleen Kansainvälisen Itämeren kalastuskomission suositusten mukaisesti kiintiöillä. Kalanmarkkinointikäytäntöön ei tullut olennaisia muutoksia, lukuun ottamatta tuontisuojan poistumista.

Koska kalastus periaatteiltaan sisältyy jo ETA-sopimukseen, valiokunta toteaa, ettei mahdollinen EU-jäsenyys merkitse suuria muutoksia Suomen kalastuselinkeinolle. Tuet, jotka joudutaan poistamaan, olisi joka tapauksessa pitänyt poistaa ETA-sopimuksen mukaisesti vuonna 1997. Myös kalastusoikeuksia koskevat kysymykset ratkesivat suurelta osin ETA-sopimuksen yhteydessä.

2.5. Erityiskysymyksiä

2.5.1. Lannoitteet

EY:n lannoitelainsäädäntö sisältyy jo ETA-sopimukseen, joten Suomen vastaava lainsäädäntö on yhdenmukaistettu EY:n säännösten kanssa jo ETA-sopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä. ETA-sopimus sallii Suomen kuitenkin vuoden 1995 loppuun saakka rajoittaa lannoitteiden sisältämän kadmiumin määrää kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Kadmiumin enimmäispitoisuus fosforilannoitteissa on Suomessa tällä hetkellä 50 mg kadmiumia kilossa fosforia.

Jäsenyysneuvotteluissa lannoitteita koskeva neuvottelutulos kytkeytyy tavarakaupan yleiseen ratkaisuun. Sopimuksen mukaan Suomi sai neljän vuoden siirtymäajan lannoitteiden kadmiumpitoisuuksiin. Siirtymäajan kuluessa EY:n lannoitteita koskeva lainsäädäntö arvioidaan tältä osin uudelleen yhteisön normaalien päätöksentekomenettelyjen mukaisesti.

Valiokunta pitää neuvottelutulosta erittäin ongelmallisena, koska EY:n lainsäädännön uudelleenarvioinnin lopputuloksesta ei ole varmuutta. Valiokunta pitääkin ensiarvoisen tärkeänä sitä, että uudelleenarvioinnin tuloksena Suomen suhteellisen alhaiset raja-arvot voidaan säilyttää. Valiokunta toteaa, että lannoitteiden laadulla voidaan oleellisesti vaikuttaa maaperän ja elintarvikkeiden säilymiseen puhtaana.

2.5.2. Luonnonmukainen tuotanto

Luonnonmukainen tuotanto on laajenemassa Suomessa ja muissa Pohjoismaissa. Ruotsissa luonnonmukaisen kasvintuotannon ala on suurin, 48 000 hehtaaria, Tanskassa vastaava ala on 18 000 hehtaaria ja Norjassa noin 4 000 hehtaaria. Suomessa luonnonmukainen tuotanto on laajennut viimeiset viisi vuotta varsin nopeasti ja tuotannon kokonaisala on tällä hetkellä 17 000 hehtaaria, siirtymävaiheessa on noin 9 000 hehtaaria ja viljelmiä on noin 1 700 kappaletta. Tuotannonalan kasvua on vauhdittanut valtion maksama siirtymävaiheen tuki vuodesta 1990 lähtien, lisääntynyt luonnonmukaisen tuotannon neuvonta sekä luonnonmukaisten tuotteiden lisääntyvä kysyntä. Tuotannon kasvuvauhti ei kuitenkaan ole ollut riittävä tyydyttämään kasvavaa kotimaista kysyntää. Luonnonmukainen kotieläintuotanto on Suomessa toistaiseksi vähäistä kysyntään nähden.

EY:n luonnonmukaista kasvintuotantoa koskevat asetukset sisältyvät jo ETA-sopimukseen, joten asetusten mukaisilla tuotteillamme on vapaa pääsy Euroopan markkinoille. Järjestelmän hallinnoinnista Suomessa on säädetty luonnonmukaisen maataloustuotannon valvonnasta annetulla asetuksella (557/94). EY:ssä valmistellaan parhaillaan luonnonmukaista kotieläintuotantoa koskevia säännöksiä.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan luonnonmukaiselle tuotannolle on neuvottelutulosten pohjalta suunniteltu maksettavaksi vuonna 1995 kansallista siirtymävaihetukea ja EY:n osarahoittamaa ympäristömaatalouden tukea. Lisäksi luonnonmukaista tuotantoa koskeviin ohjelmiin on mahdollista saada tavoitteen 5 b mukaista rahoitusta. Luonnonmukaisen tuotannon neuvontaa, tutkimusta ja kehittämistä on tarkoitus tukea edelleen valtion talousarviossa osoitetuilla määrärahoilla.

Valiokunta näkee luonnonmukaisen tuotannon merkittävänä suomalaisen maatalouden vaihtoehtoisena tuotantomuotona ja kiinnittää huomiota myös sen työllistäviin vaikutuksiin. Valmiit markkinat sekä puhtaiden kasvuolosuhteiden luoma kilpailuetu tulee voida hyödyntää.

Viennin mahdollisuudet ovat ilmeiset. Valiokunta toteaa, että saadun asiantuntijaselvityksen mukaan luonnonmukaisen tuotannon osuuden tulisi kasvaa vähintään 10 prosenttiin viljelyalasta, jotta kotimaisen kysynnän ja laajenevan viennin tarpeet voitaisiin tyydyttää. Valiokunta katsoo, että uusi luonnonmukaista tuotantoa koskeva lainsäädäntö luo hyvät edellytykset luonnonmukaisten maataloustuotteiden markkinaosuuksien kasvattamiselle. Tämän lisäksi tarvitaan kuitenkin tuotannon markkinoinnin ja jalostuksen kehittämistä. Myös tuotteiden laatua tulisi edelleen kehittää. Valiokunta toteaa lisäksi, että kaavaillut maatalouden ympäristötukiohjelmat laajaperäistävät myös perinteistä maataloustuotantoa ja lähentävät sitä luonnonmukaiseen tuotantoon. Valiokunta toteaa, että luonnonmukaisen tuotannon osalta on kiinnitettävä huomiota maailmanlaajuisiin markkinoihin, joiden saavuttamiseksi on Suomesta nykyisellään vaikea löytää riittävän suuria myyntieriä. Jotta maailmalla olevaan kysyntään voidaan vastata, luonnonmukaisen tuotannon markkinoinnin verkostoitumista tulee edistää.

2.5.3. Porotalous

EU:ssa porotalous luetaan maatalouteen ja siihen sovelletaan yhteistä maatalouspolitiikkaa koskevia säännöksiä. Käytännössä tämä merkitsee muun muassa sitä, että yhteisön rakennetukia voidaan hyödyntää myös porotaloutta tuettaessa. Toisaalta porotalouden kansallisiin tukiin sovelletaan yhteisön valtiontuki- ja muita kilpailusääntöjä, mikä valiokunnan saaman selvityksen mukaan johtaa siihen, että tukien enimmäismääriä on eräiltä osin alennettava. EY:n eläinlääkintämääräyksiä sovelletaan poronlihan käsittelyyn ja tarkastukseen liittymissopimuksessa sovituin ehdoin.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan jäsenyyttä koskevissa valmisteluissa on porotalouden osalta lähdetty siitä, että ensisijaisesti pyritään hyödyntämään yhteisön osarahoittamat tuet ja vasta toissijaisesti maksettaisiin kansallista tukea. Valiokunta pitää tätä lähtökohtaa tarkoituksenmukaisena.

Varsinaisten tukijärjestelyiden lisäksi Suomen porotalouden kannalta keskeinen kysymys jäsenyydessä on tuontisuoja suhteessa unionin ulkopuolisiin maihin. Unionilla ei ole tuontisuojaa poronlihaa varten. Valiokunta toteaa, että tämän epäkohdan poistamiseksi Suomella on kuitenkin liittymissopimuksen mukaan oikeus maksaa kansallista tukea porojen ja porotuotteiden tuotantoon ja markkinointiin perinteisen tuotantomäärän rajoissa.

3. EU-jäsenyyden vaikutukset metsätalouteen

Metsätalouden merkitys Suomen kansantaloudelle on kiistaton. Metsäteollisuuden osuus Suomen tavaraviennistä on lähes 40 prosenttia ja nettovientituloista runsas puolet. EU on metsäteollisuustuotteidemme tärkein markkina-alue ja sinne suuntautui vuoden 1991 viennistä 72 prosenttia. Suomen metsävarat käsittävät noin 10 prosenttia EU:n hyödyntämiskelpoisista metsävaroista. Suomen metsätalouskäytössä oleva metsäpinta-ala on noin 20 miljoonaa hehtaaria. Metsävaroilla ja niiden myynnillä on Suomen taloudelle ja hyvinvoinnille suurempi merkitys kuin millekään muulle maalle Euroopassa.

Hallituksen esityksen mukaan EY:ssä ei ole metsäpolitiikkaa, vaan metsätaloudellisia toimenpiteitä tuetaan maataloudellisista lähtökohdista. EY:n metsätaloussäännökset koskevat metsänviljelyaineiston kauppaa, metsätalouden tietojärjestelmiä, metsien terveydentilan seurantaa sekä metsätalouden kehittämiseen ja metsien hyödyntämiseen tähtäävien toimenpiteiden rahoittamista yhteisön osarahoituksella. Rahoitettavia toimenpiteitä ovat metsätaloustuotteiden jalostus- ja markkinaolosuhteita parantavat hankkeet ja erilaiset metsänparannustyöt. Pellonmetsityksen tukijärjestelmällä pyritään edistämään viljelysmaan poistumista perinteisestä maataloustuotannosta ja lisäämään metsäpintaalaa.

Suomen metsätaloutta koskevat neuvottelutavoitteet koskivat metsänviljelyaineiston kauppaa, metsien terveydentilan seurantaa, raakapuun luokitusta sekä EY:n pellonmetsitysasetuksen mukaisia metsänparannusinvestointeja. Ensin mainitun tavoitteen osalta Suomi sai vaatimuksilleen viiden vuoden siirtymäajan kuitenkin niin, että yhteisön vaatimukset täyttävien siementen ja taimien pääsy Suomen markkinoille tulee heti jäsenyyden alkaessa turvata. Metsien terveydentilan seurannan osalta sovittiin kahden vuoden siirtymäajasta ja järjestelmää koskevista jatkoneuvotteluista. Raakapuun luokitusta koskeva ratkaisu kytkeytyy tavarakaupan yleiseen ratkaisuun, joka sisältää siirtymäajan — tässä tapauksessa kaksi vuotta — sekä siirtymäaikana toteutettavan EY:n lainsäädännön uudelleenar-

vioinnin. Pellonmetsitysasetuksen mukaisten metsänparannusinvestointien osalta jouduttiin tyytymään EY:n ahtaaseen tulkintaan tuen saajia koskevista edellytyksistä, mikä merkitsee käytännössä sitä, että tuen ulkopuolelle jäävät ne metsänomistajat, joiden kokonaistuloista vähemmän kuin neljännes muodostuu maataloudesta. Asettamiensa neuvottelutavoitteiden osalta valiokunta toteaa lisäksi, ettei Suomen asemaan ensikuidun tuottajana tullut muutoksia. Sama koskee metsäntutkimuksen asemaa sekä harjoitettavaa metsätalouden lähialueyhteistyötä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuljetusajoneuvojen painorajoja ei voitu ottaa neuvottelukysymykseksi, koska EY:n asianomaiset säännökset ovat vasta valmisteluvaiheessa. Saadun selvityksen mukaan Suomi on kuitenkin pyrkinyt vaikuttamaan tähän valmisteluun siten, että Suomen nykyiset painorajat ja mitat voitaisiin säilyttää etenkin puunkuljetuksissa. Tuonnin yhteydessä tapahtuvaan metsätuholaisten torjuntaan ja leviämisen estämiseen sovelletaan jatkossa EY:n yleistä kasvinsuojelujärjestelmää. Kasvinsuojelua koskevia kysymyksiä on käsitelty edellä kohdassa 2.1.4.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että mahdollinen EU-jäsenyys olisi kokonaisuutena arvioiden metsätalouden kannalta myönteinen ratkaisu. Sisämarkkinoiden avautuminen on vientisuuntautuneen metsäteollisuutemme etu. Koska EY:ssä on viime aikoina herännyt mielenkiinto metsäpolitiikkaan, Suomen etujen mukaista on lisäksi päästä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vaikuttamaan yhteisössä luotavaan metsäpolitiikkaan. Tämä edellyttää myös Suomen oman metsäpolitiikan toimintalinjojen täsmentämistä suhteessa unioniin. Valiokunta pitää lisäksi metsätalouden kannalta tärkeänä päästä osallistumaan yhteisön ympäristösäännösten, kuten materiaalin kierrättämistä ja luonnonsuojelua koskevien säännösten valmisteluun.

4. Maaseutupolitiikka

Valiokunta kiinnittää huomiota maaseudun keskeiseen merkitykseen yhteiskunnassa. Suomen pinta-alasta noin 98 prosenttia on maaseutua ja väestöstä neljännes asuu maaseudulla. Valiokunta pitää tärkeänä maaseudun asuttuna pitämistä ja sen elinvoimaisuuden säilyttämistä sekä maaseutuelinkeinojen kehittämistä ja yritysmuotojen monipuolistamista. Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa kansainvälinen kilpailu ja maatalouden rakennekehityksen tarve pakottavat etsimään vaihtoehtoisia ansiomahdollisuuksia. Valiokunta viittaa lisäksi valtioneuvoston maaseutupoliittista selontekoa koskevassa lausunnossaan (MmVL 2) esittämiinsä tavoitteisiin ja näkökohtiin.

Maaseudun kehittämiseen voidaan EY:ssä myöntää tukea tavoitteen 5 b sekä jäsenyysneuvotteluissa sovitun tavoitteen 6 mukaisesti. Maaseudun alkutuotantoon liittyvien hankkeiden kanssa samoista varoista kilpailevat muut alueelliset kehittämishankkeet. Suomessa varojen myöntämistä yhteensovittaa sisäasiainministeriö, kun taas maaseutuelinkeinojen kehittämisestä vastaa maa- ja metsätalousministeriö. Valiokunta toteaa, että tukijärjestelmän täysipainoinen hyödyntäminen mahdollisessa jäsenyystilanteessa edellyttää näiden sekä alueellisten viranomaisten tiivistä yhteistyötä ja päätösten yhteensovittamista. Maakunnallisesti laadittavissa ohjelmissa tulee huolehtia siitä, että maatalouden, metsätalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen kehittämistarpeet otetaan riittävässä määrin huomioon. Tämä on tärkeää maataloudelle EU-jäsenyyden myötä aiheutuvan rakennemuutospaineen vuoksi.

5. Elintarviketalouden tulevaisuus muuttuvassa toimintaympäristössä

ETA-sopimus tuli voimaan vuoden 1993 alusta lukien. Maa- ja metsätaloushallinnon alalla ETA-sopimus koskee muun muassa eläinlääkintää, rehuja, kotieläinjalostusta, kylvösiemeniä, lannoitteita, luonnonmukaista maataloustuotantoa ja kalastusta. Yhteinen maatalous- tai kalastuspolitiikka eivät sisälly ETA-sopimukseen. Sopimus sisältää kuitenkin eräitä maataloutta ja kalastusta koskevia määräyksiä. Maatalouden osalta tällaisia ovat maatalouskaupan asteittaiseen vapauttamiseen tähtäävä kehittämislauseke, jalostettuja maataloustuotteita koskevat määräykset sekä Suomen ja EY:n kahdenväliset maataloussopimukset. Kehittämislausekkeen perusteella Suomi on sitoutunut maatalouspolitiikkansa rajoissa tarkastelemaan kahden vuoden välein mahdollisuuksia maatalouskaupan asteittaiseen vapauttamiseen. Jalostettuja maataloustuotteita koskevilla määräyksillä on laajennettu näiden tuotteiden vapaakaupan tuotekatetta. Suomen ja EY:n välisillä maataloussopimuksilla on juuston, sianlihan ja naudanlihan

tuontimaksuetuuksia Suomen ja yhteisön välisessä kaupassa lisätty. Valiokunta toteaa, että kehittämislausekkeen käytännön merkitys jää vasta myöhemmin nähtäväksi, koska lauseketta ei ole jäsenyysneuvottelujen aikana sovellettu. Maatalouskaupan vapauttaminen ETA-sopimuksen rajoissa tapahtuu joka tapauksessa hitaammin kuin täysjäsenyydessä. ETA-sopimuksen epäkohtana suhteessa jäsenyyteen valiokunta pitää sitä, että Suomi ei pääse vaikuttamaan päätöksentekoon ETA:n kannalta merkityksellisiä yhteisön säännöksiä valmisteltaessa. Unionin jäsenenä Suomi sen sijaan osallistuisi yhteisön päätöksentekoon täysivaltaisesti. Tällöin sen mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon ja yhteisöpolitiikan muotoutumiseen riippuisivat paljolti sen harjoittaman toimintapolitiikan aktiivisuudesta.

ETA-sopimusta laajemmin elintarviketalouden kansainvälisen kilpailun lisääntymiseen vaikuttavat Suomen GATT-sitoumukset, jotka edellyttävät maatalouden kokonaistuen ja vientituen sekä tuontisuojan alentamista ja markkinoille pääsyn takaamista kiintiöiden avulla. Sopimuksen mukainen maatalouden kokonaistuki, jota on alennettava, koostuu markkinahintatuesta ja maatalouden suorasta tuesta. Markkinahintatuki muodostuu maailmanmarkkinahinnan ja kotimarkkinahinnan erotuksesta. Maatalouden suoraan tukeen luetaan varsinaiset maatalouden tukitoimenpiteet pinta-alalisästä hintapoliittisiin ja rahoituksellisiin tukiin. Tähän tukeen ei kuitenkaan lueta niin sanottuja vihreitä tukia, jotka jäävät alennusvelvoitteen ulkopuolelle. Tällaisia tukimuotoja ovat muun muassa suora tulotuki sekä tutkimuksen, neuvonnan ja tarkastustoiminnan tuki. Suoran tuen tulee periaatteessa perustua tietyn peruskauden tilanteeseen. Valiokunta toteaa, että GATTin merkitys elintarviketaloudelle on huomattava, vaikka se on jäsenyyskeskustelusta johtuen jäänyt vähemmälle huomiolle. Valiokunta kiinnittää huomiota myös siihen, että eräissä asiantuntijalausunnoissa EU:n GATT-sitoumusten, esimerkiksi viljan vientikaton, noudattamisen on pelätty lisäävän tuotannon supistamispaineita unionin reuna-alueilla, kuten jäsenyystilanteessa Suomessa. Valiokunta toteaa, että tähän ongelmaan on viitattu myös hallituksen esityksessä.

Maatalouspolitiikan muutospaineita lisää myös kansantaloutemme vaikea tila. Viime vuosina noudatettua maatalouspolitiikkaa ei voida enää jatkaa vallitsevassa taloudellisessa tilanteessa riippumatta siitä, onko Suomi EU:n jäsen vai ei. Käsitellessään jäsenyysneuvottelutavoitteita valiokunta totesi, ettei tuotantoon sidottu hinta- ja tulojärjestelmä enää sellaisenaan sovellu nykyiseen tilanteeseen.

Edellä olevan perusteella valiokunta pitää ilmeisenä sitä, että elintarviketaloutemme on pakotettu lähitulevaisuudessa kohtaamaan enenevästi kansainvälisen kilpailun (GATT) ja harjoitetun maatalouspolitiikan muutokset EU-jäsenyydestä riippumatta. Siirtymävaiheessa elintarviketaloutta joudutaan tukemaan sen toimintaedellytysten turvaamiseksi ja kilpailukyvyn parantamiseksi. Samalla tuotantokustannuksia on pyrittävä alentamaan ja elintarviketalouden rakenteita parantamaan. Valiokunnan näkemyksen mukaan rakennekehitys on ehdoton edellytys elintarviketaloutemme menestymiselle tulevaisuudessa. Valiokunta tähdentää myös sitä, että peruselintarvikkeiden tuotannossa tulee vastaisuudessakin olla tavoitteena pääasiallinen omavaraisuus.

Kokonaisuutena arvioiden valiokunta katsoo, että kansainvälistyminen on sekä uhka että mahdollisuus Suomen elintarviketaloudelle. Varmoja takeita elintarvikeketjun selviytymisestä ei ole, mutta paljon riippuu myös valitsemastamme toimintapolitiikasta. Valiokunta korostaa kansallisen yhteisymmärryksen merkitystä toimintalinjoista päätettäessä. Kansallisella yhteisymmärryksellä ja päätöksenteon yhteensovittamisella on tärkeä merkitys myös mahdollisessa jäsenyystilanteessa pyrittäessä hyödyntämään EY:n järjestelmiä ja vaikuttamaan yhteisen maatalouspolitiikan valmisteluun. Suomen maatalouspolitiikan toimintalinjat on tässä tarkoituksessa arvioitava uudelleen ja tarkistettava aina tarpeen mukaan. Hallituksen tulee tarkoin seurata maa- ja puutarhatalouden sopeutumista jäsenyyteen ja tarvittaessa aloittaa neuvottelut EU-järjestelmässä.

Lopuksi valiokunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että sekä hallituksen esityksessä että muussa jäsenyysvalmistelussa on kiinnitetty hyvin vähän huomiota jäsenyyden vaihtoehtoihin ja unionin ulkopuolelle jäämisen vaikutuksiin. Tätä valiokunta pitää puutteena tilanteen kokonaisarvioinnin kannalta.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta esittää kunnioittavasti,

että ulkoasiainvaliokunta laatiessaan mietintöään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja S-L. Anttila, varapuheenjohtaja Iivari sekä jäsenet Järvilahti, Kalli, Koistinen, Koski, Lahikainen, Ollila, Polvinen, Pulliainen, Rajamäki, Riihijärvi, Rinne, Saario, Saastamoinen ja Westerlund.

Eriävä mielipide

Suomen liittyminen Euroopan unionin täysjäseneksi merkitsisi luopumista merkittävästä osasta kansallista itsemääräämisoikeutta. Erityisen merkittävää muutosta se merkitsisi Suomen maatalouteen ja kalatalouteen. Euroopan unionillahan (so. Euroopan yhteisöllä) on yhteinen maatalouspolitiikka ja yhteinen kalatalouspolitiikka. Hallitus esittääkin muun muassa, että Suomen maatalouspolitiikka tämän mukaisesti täydellisesti yhdennettäisiin Euroopan yhteisön maatalouspolitiikkaan.

Sanottu merkitsee, että maa- ja metsätalousvaliokunnan lausunnossa olisi pitänyt tapahtunutta perusteellisemmin kuvata Euroopan yhteisön maatalouspolitiikan taustaa ja pyrkimyksiä sekä saavutetun neuvottelutuloksen tosiasiallista vaikutusta maatalouden tulevaisuuteen Suomessa, missä olennaista on maataloutemme menestymismahdollisuudet siirtymäkauden eli vuoden 2000 jälkeen. Tämän vuoksi perusteluissa olisi tullut lausua seuraavaa:

"Suomen maatalouspolitiikan arvioinnissa osana Euroopan yhteisön yhteistä maatalouspolitiikkaa, CAP:ia, on otettava huomioon ne realiteetit, joiden puitteissa CAP nyt ja tulevaisuudessa joutuu toimimaan. Vuoden 1992 tilinpäätöksen mukaan maatalouden menot olivat 53 prosenttia kaikista yhteisön menoista. Kun budjetin sallittu loppusumma on sidottu jäsenvaltioiden yhteenlaskettuun bruttokansantuotteeseen, syntyy jo tästä syystä voimakas tarve alentaa yhteisestä maatalouspolitiikasta yhteisölle koituvia menoja.

GATTin Uruguayn kierroksen lopputulos tulee entisestään vaikeuttamaan maatalouden ylituotannosta kärsivän EU:n (EY:n) budjetin tasapainottamista. EY ei ole vielä edes käynnistänyt sopeutumista tähän uuteen GATT-todellisuuteen. EY tarvitsee näin toisaalta uusia nettomaksajajäseniä ja toisaalta uusia markkinoita ylituotantoelintarvikkeilleen. Ainoa mahdollinen yhteisön laajentumissuunta on kummankin suhteen pohjoinen: pohjoisessa on vielä EU:n mittapuun mukaan rikkaita valtioita nettomaksajiksi ja 60 asteen pohjoista leveyttä leveyspiirin pohjoispuolen maatalous ei pysty huonompien tuotanto-olojen (kasvukausi, laidunkausi, tehoisa lämpösumma ja maan viljavuus) johdosta kilpailemaan menestyksellisesti Keski-Euroopan tehomaataloustuotannon kanssa. Tässä yhteydessä on syytä palauttaa mieliin, että EY:n yhteinen maatalouspolitiikka luotiin aikanaan yhden kasvillisuusvyöhykkeen puitteissa; nyt laajennuttaisiin kokonaan toiseen, pohjoisempana sijaitsevaan kasvillisuusvyöhykkeeseen. Säädöstö on näin luotu eteläisempiä kasvillisuusvyöhykeoloja varten eikä sitä nyt aiottaisi muuttaa pohjoisemmat olot tasapuolisesti huomioon ottavaksi.

Vallitseva sisäinen taloustilanne yhdistettynä uuteen GATT-todellisuuteen on pakottanut EY:n niin sanottuun CAP-reformiin, jonka puitteissa muun muassa interventiohintoja äskettäin alennettiin. Sama trendi jatkuu myös tulevaisuudessa: EY (EU) joutuu jatkamaan interventiohintojen alentamista ja tukemaan maatalouden harjoittamisesta luopumisia. Tämä tarkoittaa muun muassa, että se laskentapohja, jolle Suomen neuvottelutulos on rakennettu, ei tule pitämään.

Suomen neuvottelutulos koostuu siis rakenteellisesti kahdesta osasta: ylimenokaudesta ("sopeutumiskaudesta") ja suojalausekkeen eli vuoden 2000 jälkeisestä kaudesta. EY:n CAP-reformin jatkuminen interventiohintoja alentavalla tavalla merkitsee sitä, että Suomen maatalouden alasajo olisi vuoden 2000 jälkeen vielä rajumpi kuin miltä se nyt hallituksen hahmottelemana näyttää.

Tämä on EY:n komission tiedossa ja se lähteekin omassa politiikassaan siitä, että Suomesta saadaan keskeinen osa maataloutta loppumaan ja sitä kautta saadaan uusi, ainakin jonkin aikaa ostovoimainen sisämarkkina-alue EY:n maataloustuotteille. EY:n maataloustuotteiden "maihinnousu" tapahtuisi viimeistään silloin, kun Suomen maatalouteen sattuu katovuosi. Valio-

kunta kiinnittääkin erityistä huomiota siihen, ettei maataloustuotteiden markkinatilannevarautumisessa EU-jäsenyystilanteessa ole otettu lainkaan huomioon katovuosien esiintymismahdollisuutta. Kun asiasta ei ole julkisuudessakaan puhuttu, se ei liene tullut neuvotteluvaatimusten viimeistelijöidenkään mieleen.

Nyt tiedossa oleva neuvottelutulos jättää paljon olennaisia asioita edelleen auki. Kauraa ei ole saatu interventioviljalajien joukkoon. Näin kauran osalta mahdollinen markkinointi EY:n tullimuurin ulkopuolelle (erityisesti USA:han) on auki, samoin myös muun muassa nykyisten maitokiintiöiden muuttaminen pienemmiksi EU-kauden kiintiöiksi. Auki on myös hallituksen kaavaileman ympäristötuen kohtaantuminen. Nämä ja muutkin auki olevat asiat vaikeuttavat edelleen kokonaisarviointia.

Sen sijaan tiedossa on EY:n maatalousjärjestelmän rakenteellinen heikkous, johon neuvotteluissa ei ole saatu mitään parannusta. EY:n maatalouden tukijärjestelmä on demoralisoiva ja passivoiva rakentuessaan pinta-ala- ja eläinyksikkökohtaisiin tukiin. Vaikka näihin keskeisiin asioihin ei saatu Suomen kannalta myönteisiä tuloksia, Suomen olisi pitänyt ehdottomasti saada maantieteellisen sijaintinsa johdosta EY:n maatalousasetukseen kirjatuksi uusi, pysyvä, pohjoinen, EU-rahoitteinen tukivyöhyke. Kun tätä ratkaisevaa tulosta ei saavutettu, maa- ja metsätalousvaliokunta joutuu toteamaan, että perinteinen maatalous tulisi pääosiltaan Suomesta — EU:n (EY:n) toiveiden mukaisesti — loppumaan vuoden 2000 jälkeen eli kun ylimenoja suojalausekekausi on ohi.

Tässä katsannossa ylimenokauden kansallisen tukipaketin hinta on kohtuuttoman korkea veronmaksajan kannalta. Se loisi väärää turvallisuuden tunnetta tuottajaväestöön ja kärjistäisi tuottajaväestön ja muun väestön välisiä suhteita tarjoamatta mitään pysyvää, pitkän aikavälin kestävää ratkaisua. Lisäksi rahoitus tapahtuisi lisäämällä valtion ulkomailta otettavaa velkaa. Motivaatio tämän "saattohoitoavustuksen" korkojen ja lyhennysten maksamiseen saattaisi olla aikanaan varsin vähäinen.

Valiokunta joutuu siis toteamaan, ettei saavutettu neuvottelutulos tarjoa sellaista pysyvää ratkaisua, joka tasoittaisi luonnonoloista johtuvat tuottavuuserot EY:n keskeisen maatalousalueen ja Suomen välillä. Tämä merkitsisi maatalouden hiipumista ja sen mukana myös alkutuotantoa jalostavan elintarviketeollisuuden hiipumista, kun kotimainen raaka-ainetuotanto alittaisi kriittisen rajan. Kannattavan keräilyn raja muodostaa kriittisen pisteen, joka ratkaisee sekä jalostuksen että jäljellä olevan tuotannon kohtalon. Esimerkiksi Tanskassa on jo valmiina suunnitelmat vallata Suomen elintarvikemarkkinat tilanteessa, jossa Suomi on EU:n jäsen. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan kuljetuskustannukset Tanskasta Suomeen ovat 40—60 penniä kilolta. Näin muun muassa kulutusmaidon tuominen Tanskasta Etelä-Suomen taajamiin kannattaa EU-hinnoilla. Lihamarkkinoilla Tanskalla on niin ikään hyvät markkinavaltausasemat.

Sekä alkutuotannon että sitä jalostavan elintarviketeollisuuden keskeisen osan loppuminen merkitsisi työttömyyden rajua lisääntymistä ja painetta vaihtotaseen alijäämän kasvamiseen, kun ruoka joudutaan ostamaan muualta. Valiokunta huomauttaa, ettei korvaavia työpaikkoja kukaan ole pystynyt toistaiseksi osoittamaan.

Maatalouden alkutuotannon raju supistuminen heikentäisi ratkaisevasti myös elintarvikkeidemme huoltovarmuutta. Laajalti hyväksytyssä ja omaksutussa maanpuolustuksen perusstrategiassa on hyväksytty kansallisen huoltovarmuuden tavoite, jotta kaikissa kriisitilanteissa voitaisiin turvata kansan elintarvikehuolto.

Maatalouspoliittiset valinnat tuleekin valiokunnan mielestä tehdä niin, että tämä myös käytännössä toteutuu.

Asiantuntijakuuleminen osoitti, että kalatalouden osalta Suomen esittämistä vaatimuksista käytännössä yksikään ei mennyt läpi. Rehusilakkakysymys oli ainoa, jossa edes jotain Suomen vaatimaa voi teoriassa myöhemmin toteutua.

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää, että ulkoasiainvaliokunta perustaisi mietintönsä maataloutta ja kalataloutta koskevat johtopäätökset edellä mainittuihin keskeisiin näkökohtiin ja niistä seuraavaan kokonaisvaltaiseen johtopäätökseen."

Helsingissä 7 päivänä lokakuuta 1994

Erkki Pulliainen
Heikki Riihijärvi
Osmo Polvinen
Annikki Koistinen
Timo Järvilahti